

Sahibi : Salim ŞENGİL
Yazı İşleri Sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ
SAYI: 34
CİLT: 13
OCAK 1964
1,5 LİRA

Yazını Somutlamak

Ahmet OKTAY (3. Sayfada)

Mevlâna'nın kerameti

Ölümünün yirmibeşinci yıldönümünde, bütün dünyanın ortaklaşa andığı büyük Atatürk'ün Anıt - Kabri'ni kaç kişinin ziyaret ettiğini şu günlerde öğrenmek isterdik. Çünkü, gazetelerin yazdığına göre, 17 aralık civarında anılan Mevlâna'yı 30.000 kişi ziyaret etmiştir.

Türkiye'de bunca insanın Mevlâna'yı okumuş, anlamış, sevmiş olduğu düşünülebilir mi? Düpedüz bir tarikat havası, evliya cazibesi hâkim bu davranışta... Mevlâna Türkçe de yazmamıştır. Bir halk ozanı değildir. Böyle hafta boyu törenler Atatürk için bile yapılmaz. Adı «Atatürk Haftası» da olsa, binlerce insan günlerce bu törenleri izlemez; izlememiştir. Sonra Türkiye'nin Namık Kemal, Ziya Gökalp gibi, millî değer bilinen büyük yazarları vardır; onları da bir iki gazete anar, ya da küçük toplantılarda anılırlar.

Bütün Türkiye'yi ayağa kaldıran Mevlâna kimdir? Kaç kişi onun ciltler dolusu yazılarını okumuştur? Mevlâna ne anlatmak istiyor? Yedi yaşındaki çocuklara tennure giydirip onları geçmişe gömdüğümüz âyinlerin ortasına salanlar kimlerdir? Bu memlekette Türkçe kitap okumayan binlerce insanı, Türkçe yazmamış bir adamın dergâhına çeken nedir?

Hiç kuşkunuz olmasın ki bunun tek nedeni vardır: geçmişe özlem! Atatürk'ün 1925'te kaldırdığı tekkelerin sözde sanat, turizm adına canlandırılmasıdır bu... Anıt - Kabir bize Batı'yı işaret ederken, Konya'da Mevlâna dergâhında Mevlâna'nın kendisi değil de onun sözde sevdalıları Doğu'yu gösteriyorlar.

Mevlâna'ya bu bilgisizce, şuursuzca bağlanış, Türk fikir ve sanat çevrelerini derinden üzmektedir. Şu bakımdan ki: bu ülkenin Türkçe yazmış nice düşünürü, sanatçısı yabancı ülkelerde itibar görürken, Türkiye'de adları bile okunmamaktadır. Gözler ve gönüller; 1925'te kapatılmış tekkelerden birinin eşiğindedir.

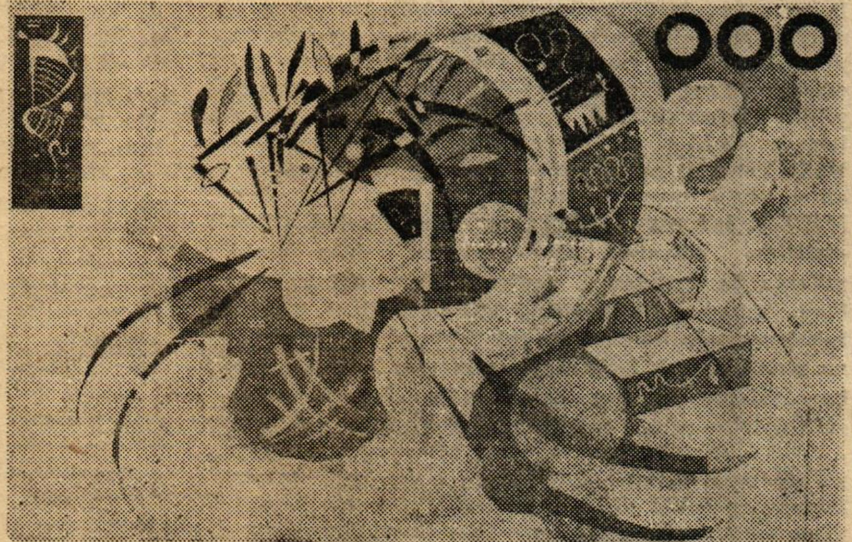
Devlet bu konuda hiçbir şey yapamaz. Çünkü, politikacılar oy için geriliğe taviz vermektedir; ve çünkü, «turizm hareketi» gibi parlak bir bahanenin arkasına, en koyu tekkeciliği bile gizlemek imkân içine girmiştir. Ve; devlet radyosu bu işin baş çığırtkanıdır.

Biz sadece gençliğe; aydın ve ileri gençliğe sesleniyoruz: Düşünce ve sanatı tekkelerde arayanları uyarınız!. *dost*

Geçen sayımızın baş yazısında ikinci sütunda bir satırın düşmesiyle iki tümce birbirine karışmıştır. Tümceleri tekrarlıyoruz.

«Eline tutuşturulan listenin içinde neler yazılı olduğunu bilmeyen milyonların, «Millî İradeyi tecelli ettirdiğine» inanıp boyun eğmek yalnış olsa gerektir. Halkın eksikliği yalnız okutulmamış, okutulmamakta direnilmiş olmasında değildir.»

Özür dileyerek düzeltiriz.

KANDINSKY

(18. Sayfada)

LEYLEĞİN ÖMRÜ

Bu edebiyat matinesi denen toplantılar insanı düşündürüyor. Bir takım genç çocuklar geliyor dergi sahibine, ya da ünlü bir sanatçıya, bir edebiyat matinesi düzenlemek istediklerini söylüyorlar. «Bizler sizleri çok severiz. Bizler sizlerin hayranlarıyız. Bizler sizleri aramızda görmek isteriz. Sizler bizleri bundan yoksun bırakamazsınız. Sizler bizlere yardım etmeye zorunlusunuz. Sizler bizleri kırmamalısınız...» diyorlar. Kendisine baş vurulan kişi daha önceki acı tecrübelerine dayanarak gençleri oyalamaya, ya da işi başkasına yüklemeye kalkıyor ama, gençler dayatıyorlar. Dayatıp kazanıyorlar. Yani istedikleri olacak. Acele, toplantıya çağırılacak sanatçıların adı yazılıyor. Çok güzel çağrı kartları bastırılıyor. Genç öğrenciler oradan oraya koşuyorlar, telefonlar ediliyor. Gelmeyeceği duyulan sanatçılara ricacılar gönderiliyor, matbaalarda uğraşılıyor... Falan falan. Bu işi düzenlemeyi üzerine alan sanatçı da arkadaşlarına haber veriyor. «..Yapmayın etmeyin, gelin. Kırmayalım gençleri. Çok rica ettiler» diyor. İş başa düştüğünden kafasında bir konuşma hazırlıyor. Zamanının bir kısmını buna ayırmış, hatta ne olursa olsun biraz da heyecalanmış oluyor. Sonunda toplantı gecesi geliyor...

Sözü burada 14/12/1963 gecesi M.T.T.B.'nin düzenlendiği böyle bir geceye bağlayalım. Sonunda toplantı gecesi geliyor demiştik. Bu gece için Kız Yüksek Öğretmen Okulu'nun salonu alınmış. Salon dolu. Yâni gençler ilgisiz değiller. Ama, okul yatılı olduğu için, dışarda bir gülüşme, bir konuşma, bir uğultudur gidiyor ki, değil şiir dinlemek, insan orada hokkabaz bile seyredemez. Böyle bir toplantının yapılacağı gece bir yatılı okulda sessizliği temin etmek bu kadar zor mudur? Okulun nöbetçi öğretmeni yok mudur? Gürültünün kesilmeyeceği anlaşılınca, vaktin de geçmekte olduğu göz önüne alınarak Suat Taşer geceyi açtı. Suat Taşer'in sesi güzeldir. Konuşması güzeldir. Söylyecek sözü, esprisi olan sanatçıdır. Onun için dışardaki gürültüye karşılık içerde sessizce dinlendi. Toplantı bittiği zaman da gene aynı ağırbaşlı, güleç yüzlü havasıyla toplantıyı kapadı. Sanatçıları M.T.T.B., inden ve K.Y.T.Ö.O. öğrencilerinden biri «takdim» ediyordu. Bu arkadaş daha önceki yıllarda da yapılan toplantılarda olduğu gibiydi. Yıllar ona hiçbir değişiklik getirmiyor. Topluluk karşısında konuşmaya çok fazla alışık, mikrofona gene öyle çok fazla alışık, o insanın hoşuna giden heyecanlanmadan, ses titremesinden, renk sararmasından iyice uzak, mikrofonu eline alıyor ve önce, «..falanca derki..» diye başlıyor, bir sanatçının sözünü söylüyor, sonra sürdürüyordu: «... İşte böylece falancanın dediği gibi şiirimizin filancası olan büyük, yüce, eşsiz, birtane, falancayı işbu marifetini göstersin diye mikrofona davet ediyorum.» Dışarda gürültü, gülüşmeler, gazoz içmeler, içerde büyük, yüksek tavanlı bir salon, bir şiirin, bir hikâyenin havasına girmemek için ne mümkünse, onu veriyordu insana. Işıkları karartılmış, küçük bir oda tiyatrosunda okunan bir şiir hiç bir zaman böyle araya gitmeyecektir elbette. Böyle bir salonda da araya gitmeyen, örneğin Semih Sergen'le Haldun Marlalı oldu. Semih Sergen kara kaşlı, kara gözlü, keskin bıyıklı, gözlerini süzdüğü zaman kirpikleri birbirine giren, boyu bosu, hâli tavrı maşallahlı bir oyuncumuz. Ne var ki o da bir yerde kalıplaştı kaldı dersek pek yanlış olmaz. Hayvanat Bahçesi'nde, Kiss Me Kate'de, Ağaçlar ayakta ölür de, hep aynı Semih Sergen. Aynı ses, aynı kısılmış çene. Aynı mimikler.. Gençler kendisini çok beğeniyorlar. Çılgınca, -Evet çılgınca- alkışladılar. Bir daha, bir daha sahneye çıkardılar. Bir ara Turgut Uyar'ın eşi Yezdan sordu: «Alkışlanan kim? Şair mi, yoksa Semih Sergen mi?» Bir ara da Naim Tirali eğilip sordu: «Ben bu okunan şairleri tanımıyorum, kim bunlar?» Haldun Marla'lıya gelince, o da çok fazla alkışlandı. Tempolar tuttular hatta. Zorla sahneye çıkardılar. Bu uzun boylu, Devlet Tiyatrosunun yakışıklı oyuncularından olan sanatçı da daha önceki matinelerde olduğu gibi sesinin gürlüğünden faydalandı. Mikrofonsuz olarak sahne'nin önünde durdu ve yüksek sesle okudu şiirini. «... Bir kız bana emmi dedi neyleyim...» dediği zaman, «... sakal seni makkap ile yolayım...» diye coştuğunda gençler de sevinçle gülüyor alkışlıyorlardı. Bu çoskunluğa dayanamıyan iki sanatçı, Can Yücel ve Turgut Uyar sessizce gittiler. Oysa Can Yücel'in Mehmet Akif üzerine söylenecek sözü, vardı. Turgut Uyar'a da Dönem üzerine sorular sorulabilirdi. Çünkü Dönem'deki Şairler sözlüğünü Cöntürk düzenlediği halde herkes Turgut Uyar'a söylüyor söyleyeceğini. O da hepsine «haklısınız» diyor. Böyle bulmuş kolayını. Ne var ki salonu dolduran gençlerden acaba kaç tanesi Dönem'in adını duymuştu!

Memduh Şevket, Sait Faik, Naim Tirali ve Nezihe Meriç'in hikâyeleri de gene aynı salon da aynı hava içinde okundu. Nezihe Meriç'in hikâyesini okuyan Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Sevinç Aktansel'di. Hikâyeyi daha önce belli ki şöyle bir okumuştu. Vurgular, sözcükler ziyan oluyor, hikâye ancak bir genç kızın âşık olduğunu anlatan konusuna dayanarak dinlenebiliyordu. Salon gene de kıpırtılar, fısıltılarla doluydu. Oysa Çiğdem Selışık Sait Faik'in hikâyesini anlatılamayacak kadar güzel okudu. Bu sanatçının mimikleri, sesi, sözcükleri değerlendirişi, hikâyeyi sevişi herşeyi «harikulûde» güzeldi. Sait Faik'in hikâyesi duyulmadı bile. Bu yavaş sesle okunan hikâye fısıltılar arasında kayboldu. İşte şöyle, âdet olmuş diye alkışlandı. Okuması biter bitmez Çiğdem Selışık gitti. «Küçük bebeği var» dedi arkadaşları. Oysa çıkıp gittiğini, çekip gittiğini düşünmek daha iyi.

Böyle bir edebiyat gecesi oldu işte. Şimdi insan (10. Sayfada)

AHMET OKTAY

YAZINI SOMUTLAMAK

Yazınımız son on yıldır türlü «-simȣ»lerin yanı sıra, özellikle varoluşçuluğun büyük ölçüde etkisinde kaldı. Bu etkilenişlerin, insan yazgısının gerek bireysel, gerekse toplumsal görünüşlerini yansıtması, dile getirmesi yönünden sağladığı yararlılıklar. yansınamaz. Ama gelişen toplum koşulları karşısında bu etkilerin gözden geçirilmesinin günü de geldi. İster doğrudan doğruya özün, isterse biçimin kendi iç sorunlarından gelsin, büyük bir heyecanla çoğaltılan çabalar, yazarlarımızı belki de farkına varmadan, oldukça sakıncalı bir dönemece getirdi. Bu sakınca kavranılmazsa, öyle sanıyorum ki yazınımız, değiştirilmesi gereken yazgının gösterilmesi ve insanlarca yenilmesi amacına tam karşıt bir tutumun içinde yozlaşıp gidecek. Ortaya konan ürünlerin, eleştirisel ve duygulu bir kafaya göstereceği tek gerçek vardır: bilinmezin, dünyanın ve kendinin ele geçirilmesini amaç edinen istemli insan, yazın uğruna varedilen bir simgeler ormanında gitgide yolunu yitiriyor, görünmez oluyor adeta. Ortak yaşam içinde silikleşen, ekonomik - toplumsal olgular karşısında öz değerlerini yitiren insanı olanca gerçekliği, çapraşıklığı, çaresizliği ile kavrıyalım, gösterelim derken, onu toplum ve doğa dışı bir saçmalığa, yürek ağrıtıcı bir onulmazlığa kurban ettik. Çatışmaların hızlandığı, yığınların kıpırdadığı bu çağda, insanın öz benliğine dönüşme çabası, edimsizlik, bunama, çarpılmış ve gizemsel bir boyun-eğme biçimine sokuldu. Eylem alanında işlevsel önemi olmayan, düşün alanında ise yazgının ele geçirilmesine yönelmiş kapsamı bulunmayan bir sözcükler dünyasına kapatıldı insan. Kendi yarattığımız sözcükler ve simgeler düzeni, insanı savaşmağa, başkaldırmaya çağırmıyor artık, tam karşıtı, dolaylı yoldan baş-eğmeğe zorluyor onu. Bu ise, bilinç-üstü ve fizik-ötesi kuvvetlerin olduğu kadar da kurulu düzen'n ve siyasal iktidarın emrine girmektir. Saçmanın ve olumsuzun gösterilmesiyle başkaldırmaya ulaşalım derken suları tersine akıttık ve şimdi insan, bir nedensizlikler dünyasında şaşkın şaşkın yöresine bakınıyor.

Ne gariptir ki saçmalanmış insana, adım adım yürüyerek bir dönemeçte rastlıyacakken, onu deney dışının ve yaşantının ötesinde olmuş, tamamlanmış biçimde bulduk. İnsanın şurda ve belirlenmiş durumda «hazır oluşu», yazarlarımızı birer mirasyedi yaptığı gibi, okurları da gerçek olgunun, yani yazının kendine özgü olgusunun doğruluğuna, inandırıcılığına değil, somutluğu yalnızca duygululuğundan gelen bir gölgeler dünyasına götürdü. Evet, bir yerlerde birşeyler olduğu seziliyor ama, bu sezilirlik hiç bir kez kavratıcı bir yaşama dilimi biçimine de gelemiyor. Sanki bizim «bu» dünyamızın dışında yaşamış insanların serüvenlerini izliyoruz ve üstelik, bu «geçmişe ait oluşu» akmakta olan ana bağlıyacak bir yorum da yapamıyoruz. Hiç şüphesiz ki, insanlığın geleceğe devredilen kalıtına damgasını vuran her büyük çağ, kültür, töre ve dilleri arasındaki ayrım nice olursa olsun, her ülkede ortak bir «zamane kahramanı» yetiştirir. Bu çağın kahramanı da, kendini kuşatan aile, toplum ve iş düzeni içinde bunalan, yazgısının durmadan kendini saçmaladığını algılayan bir adamdır. Ancak, gitgide bütün tutamaklarını yitiren, bir tür varoluş korkusunu ta içinde duyan bu insanın bir tarihi ve bir tarih-öncesi olduğunu da unutmamak gerekiyor. Konuya bu noktadan bakıldımı, yazınımızın içinde yuvarlandığı çıkmaz, daha açık-seçik olarak görünmektedir. Dünyadaki benzerleriyle yazgısını bölüşmeye çalışan bizim kahramanımızın böylesine bir tarihi ne yazık ki yoktur. Bu yüzden de o, boşluk içinde kararsız bir ışık taneciği gibi devinmektedir. Yine dünyadaki benzerlerine öykünerek damarlarını kesmektedir ama, aslında yaşayan, varolan bir yaratık olmadığından da kanının aktığını kimseler görmemektedir.

Çok gündelik, çok basit gibi görünen «Bugün annem öldü» cümlesi Meursault için son değil, başlangıçtır. Bu cümle olmadan, daha doğrusu yazılarak varedilmeden Meursault'un yazgısının belirlenmesine, geliştirilmesine ve gerçekleştirilmesine hiç bir olanak yoktur. Yazının yaşama öykündüğü hiç bir kez söylenemez, ancak o yine de bir yaşam kurmak zorundadır. Ne türden olursa olsun, bir yaşamın bulunmadığı yerde yazgının ve bunaltıcı, çıldırtıcı yasaların varlığından söz edilemez. Bir insan serüveni ise ancak ve ancak, yazgının ve yasaların bulunduğu yerde izlenebilir. Oysa, son yıllardaki yapıtlarımızda başlangıçla son arasında gerçekleşen bir insan durumuna rastlamak zordur. Yazarlarımızın çoğunluğu, şurda ya da burda belirlenmiş bir sonun, kendi açılarından ayrı ayrı tanımını yapmakla yetiniyorlar. Çağdaş fenemenolojinin betimselliğinden çok uzak, naiv bir yazın betimselliğiyle oyalanıyorlar. Onları, kahramanlarının gerçekleştirmekte olduğu son değil, daha önceden saptanmış bir ortak konum ilgilendiriyor. Bu yüzden de okura verdikleri gerçek bir saçmalanış değil, felsefe dilinden yazın diline çevrilmiş cümleler oluyor. Bu ise, bir yazının ölümünden, hiç değilse kötü bir çoğaltıcı durumuna düşmesinden başka şey değildir.

Yazarlarımız belki özel simgeler yarattıklarına ve bunların bir varoluşu apaçık kavradığına inanıyorlar. Ancak, intihara ya da teröre doğru uzanan bir sıra davranışlar, okuru inandırmıyor, çünkü somut bir olgu katına çıkamıyorlar. Yazarlarımızın okurdan istedikleri, daha doğrusu onu zorladıkları, kahramanlarının oluşlarını kabul etmeleridir. Böylesine bir tutum, elbette ki okurun kahramanla kendi yazgısını paylaşmasına engel oluyor, saçmalanışın imleri bir türlü belirlenemiyor. Üzerinde önemle durulması gereken nokta, yazarlarımızın bu imleri göstermeye yanaşmamalarıdır. Sonuna doğru yürümek-

te olan insanı bu imler bir tarih içine sokar. Kendi özel tarihinden çözülmüş, soyutlanmış hiç bir varlık ise yaşamaz, yaşıyamaz.

Lafcadio'nun karşısındaki adamı trenden itmesi, kendi varlığı bakımından anlamlı olmakla birlikte tamamen amaçsız bir eylemdir. Ama çevreden kopmanın, yabancılaşmanın görünümü olan bu amaçsızlık, alabildiğine somut, inanılır ve doğrudur. Çünkü Gidé, daha başlangıçta, yâni Lafcadio'nun tarih-öncesinde bu eylemin doğrulanmasını, haklı görülmesini sağlıyacak bütün işaretleri vermiştir. Kart bastırmak, etine bıçak batırarak kendini cezalandırmak. Bütün bu küçük işaretler, aşırıyla yeterli, verilmişle elde edilmesi gereken arasında devinen bir varlığı tamamlayıcı durumuna gelmişlerdir.

Büyük bir istekle, yıllar öncesinde kurulmuş çağdaş insancılığı yakalamak peşinde koşan yazınımızın eksikliği burdadır sanıyorum. Saçma ve olumsuz, dışarda olduğu kadar da insanın içinde, çok derinlerinde oluşan kavramlardır. Her belirlenme, daha doğrusu her insansal görünüm, bir ortam ister. Biz, bu özel ortamı kuramadıkça, suyun üzerindeki çöp parçacığı gibi oradan oraya sallanıp duracağız. Unutulan şudur sanıyorum: Yaşama hiç bir kez yüzde yüz öykünmemiş, yâni dış gerçekliği olduğu gibi yansıtmaktan daima kaçınmış yazının, yine de kendi alanında gerçekliği olan bir toplum, bir çevre kurma zorunluğu. Ayrıca, bu kendine özgü toplumun, çevrenin içinde yaşayan insanların söz ya da davranışlarının, bir yapıt olarak bütünsellik kazandıktan sonra, yine de şu «dış gerçeklik» dediğimiz düzen içinde oluşan yazgıyı kavraması. Yazınımızı bunca etkileyen güçlü yapıtların hemen hepsi, böylesine bir anlayışın ürünleridir ve etkililikleri de, değiştiricilikleri de burdan gelmektedir. Bir bakıma amacı, özel ve tipik olanı yakalamak olan yazının bir ödevi de, bu tipikliği genelin içinde belirlemek, genelin olumsuzluğunu kavratıcı biçime sokabilmektir. Konuya bu açıdan bakıldı mı yazınımızın güçsüzlüğü, öykünücülüğü hemen ortaya çıkmakta ve yaygın kusurları daha rahatlıkla görülmektedir. Verilen yapıtların çoğunluğu, hemen hemen bir çevreden yoksundur. İnsanı kuşatan nesnelerin azlığı, bu nesnelerle hiç bir ilinti kurulmadığı apaçıktır.

Şimdi, ister istemez insanların yazın yoluyla başeğmeğe zorlanmasına gelmek zorundayız. Bir yapıtın oluşturduğu, gerçekleştirdiği her sözün, her davranışın, ortadan kaldırılması ya da hiç değilse kavranılması gereken bir anlamı, birimi çizmesi gerekmektedir. Ancak bu imler belirlendikten sonradır ki insan, şöyle ya da böyle bir seçme yapabilme durumuna gelebilir. Bu, bir yazın olumsuzluğu göstermek, bu gösterişten sonra da başkaldırmayı sağlamak peşinde koşuyorsa çok daha zorunludur. Bunun karşıtı olarak, yazın, insanı olumsuzluyan, saçmalayan imleri, birer ön-düşünce, birer değişmezlik olarak göstermeye başlarsa, yöneldiği insanı gizemsel bir boyun-eğmeğe, bir kabullenmeye doğru götürür. Yazar olarak, yaşamın ve dünyanın değişmez bir saçmalık olduğuna nice inanırsak inanalım, insana yine de bu saçmalığı azaltacak bir anlam göstermek zorundayız. Sizip, belki de insanın değişmez öyküsüdür, ama Prometheus'un da bir zamanlar yaşadığını unutmıyalım. İnsanlığın kalıtı iyi gözden geçirilirse ik'nc'nin çok daha gerçekleşmiş ve hep gerçekleşecekmiş gibisine bir yazgıya sahip olduğu da pekalâ görülebilir. Yazınımız ne böylesine genel, ne de daha özel bir ikilemin farkında değilmiş gibi davranmaktadır.

Şu söyleniyor bize: Saçmaya inanıyorum, siz de saçmasınız ve buna inanmak zorundasınız. Oysa ki insan, hiç bir önermeyi anlayışının, deneylerinin süzgecinden geçirmeden kabullenmez. Yazar, düşünce adamı olarak yapıtlarını bir ana çizgi üzerinde dizer şüphesiz, ama bu, ispatlamadan kaçma değildir. Ben saçmalığıma inandırılmak isteıim. Bu saçmaya başkaldırmak isterim. Bunu yapabilmek için de, beni saçmalayan şeylerin gösterilmesi gerekir. Saçmalığımı hemencecik kabullenmem isteniyorsa ne iyi. O zaman, verilmek isteneni olduğu gibi alır, yazgımı ele geçirmeye çalışmam, yâni başkaldırmanın uzağında dururum. Hiç bir şeyi değiştirmeye çalışmam. İşte yazınımız yöneldiği insanı bu duruma getirmiştir. Getirmeye çalışmaktadır. İşte devrimci olduğumuzu söyleyerek, en ülkücü (idealist) birinin yapmıyacağı biçimde insanı böylesine bir olup bittiye getirdik.

Bu yüzdendir siyasal iktidarların bir tür yapıtları hoş görüşü. Çünkü bilirler ki, bu yapıtlar sundukları, sunmak istedikleri saçmalığın, umutsuzluğun sonunda insanları belirli bir devrim düşüncesine doğru yöneltemiyeceklerdir. Sorunu, elbette ki siyasal bir açıdan göstermek değil amacım. Ama, bir yazının hiç değilse Tanrısal yazgıyla savaşması gerekmez mi? Bu bile, insan ruhu yönünden tek başına devrimci bir harekettir. Öte yandan yazınımız, şimdilik Tanrısal yazgıyla dolaysız ya da dolaylı ilintiler kurmuş gözükmüyor. Eldeki yapıtların ardında belirtilmesine çalışılan temel düşünce, insanın bugünkü toplum koşulları içinde sürekli bir saçmalanmaya düştüğüdür. Yâni yazınımızın çoğunlukla toplumcu ve devrimci bir karkteri vardır. Ya da, amacı budur. Ama, saçmalanışın somut ve toplumdan gelen imleri verilmediğinden, bu, insanın değişmezliğiymiş gibi görünmekte ve dolayısiyle insan başkaldırıcı duruma getirilememektedir. Dada'nın ya da gerçeküstücülerin yazın-dışı davranışlarının altında baştan çıkarıcı bir anlam bulunması boşuna değildir. Onlar bir yandan yazın yoluyla insanı çembere alan katılaşmış bir usun saçmalığına karşı korken, bir yandan da bu karşı-koyuşu eylem biçimine getirmişlerdir ki, yöneldikleri insan başkaldırmayı bilsin, amaçları boşa gitmesin. Sağcı, bugünkü anlamıyla daha genel olarak söylersek, faşist olmayan bir yazının ödevi de budur zaten. Ancak, bizim yazınımız, iyi niyetli bütün devrimci ön-düşüncelerine rağmen, işlevsel yönden gerici bir duruma düşme tehlikesi içindedir.

Öyle sanıyorum ki, artık felsefe cümlelerini çevirmeyi, başka yapıtları «teksir» etmeyi bırakmanın ve doğrudan doğruya somut olguların ve imlerin peşine düşmenin tam zamanıdır. Tabii, gerçek bir yazın kurmak istiyorsak. Çünkü ortalık fazla kalabalıklaştı ve göz gözü görmüyor.

SAMİM KOCAGÖZ

Yerme Sanatı

Dost'un Aralık (1963) sayısında Bay Konur, «Yeni Yayınlar» başlığı altında benim (Kalpaklılar) adlı romanım için not yazmış. «Savaşı konu edinen,» romanların türü niteliği hakında önce fikir yürüttükten sonra, küçümseyen bir deyişle, «Böyle bir roman hazırlıyabilmek için uzun çalışmalara girişmiş Kocagöz. Kurtuluş savaşımıza ilgili sürüyle kitap okumuş. O günleri yaşayanların anılarını dinlemiş. Önsözünde kendi romanında anlatılan serüvenlerin tanıtılan kahramanların meraklı okurlarca başka kitaplarda da kolayca bulunabileceğini önceden bildiriyor.» Diyor. Sonra da şu sözleri ekliyor: «Merak edilip araştırılırsa, Kocagöz'ün elindeki kaynakları anıları hangi ölçüde değiştirerek kullandığı, romanını kurarken yaratıcılığından ortaya neler koyduğunu yani romanın ne kadarının malı olduğu ortaya çıkarılsa gerçekten iyi edilirdi. Böyle bir iş Bay Kocagöz'ün sanat dünyamızdaki yerini belirtme ödevini yüklenecek babayiğitlere düşer.»

Önce Bay Konur'un yukarıdaki sözlerine kısaca karşılık vereyim: Bir savaşı anlatan romanı yazarken nasıl ve nelerden, hangi kaynaklardan faydalandığımı önsözümde açıklamışım. Kalpaklılar ve onun devamı Doludizgin 650 sayfayı bulan bir romandır. Konur, her ikisinden de söz ettiğine göre, yuvarlak söz edeceğine, bu 650 sayfanın ne kadarının benim olduğunu, yaratıcılığımı bu romana ne kadar koyabildiğimi araştırmak (Babayiğitliği) göstermek kendisine düşerdi. Bir kişiyi kötülemek için gözünün üstünde kaşın var, demek yetmez. Bay Konur romanımın 650 sayfası içinde beş sayfayı geçmeyen yararlandığım bir kaynaktan örnek almış. Karşılaştırmalar yapmış. Cümleleri bile değiştirmeden, ya da az değiştirerek aldığımı görmüş kitabıma. Ben daha fazlasını söyleyeyim: Kalpaklılar'da Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul un işgali günü, telgrafcı Hamdi beyle yaptığı makine başındaki konuşmaları da olduğu gibi aldım. Hilâfetcilerden Kastamonu temizlenirken, Miralay Osman beyin yine telgraf başında Mustafa Kemal ile konuşmalarını da olduğu gibi aldım. Faydalandığım yerleri ya metin içinde ya da dipnotlarla belirttim. Önsözümde de açık açık söyledim. Bay Konur'un sözkonusu ettiği Samih Nafiz Tansu'nun Albay Hüsamettin Ertürk'ten dinleyip - ya da not tutup - yazdığı bir belgeden yararlanırken bu yararlandığım yeri belirtmedim. Galip adını Talip'e çevirdim. Bunu niçin yaptığımı da Bay Konur'un yazısından iki ay önce, 1 Ekim 1963 tarihli ATAÇ dergisinde yayınlanan bir yazımda açıkladım. Bu açıklamamı Bay Konur, görmemiş olabilir. Yazımdaki bu konu ile ilgili bölümü olduğu gibi buraya aktardıktan sonra Bay Konur'a daha söyleyeceklerim var :

(Belgeler deyince önemli bir konuya değinmek gerekiyor: Romanımı yazarken, o günleri yaşamış, (Konur'a bu sözü ederken «o günleri yaşamış kişilerden» söz ederken haber vereyim: Kalpaklıların en önemli kahramanlarından biri olan Mehmet, gerçekten yaşamış bir kişidir. Onun da anlattıklarını olduğu gibi yazdım. Bugün Sayın Mehmet Fişekci, sağdır, Söke'de yaşamaktadır.) o günleri yaratmış kişilerin yazdıkları anılardan elbette faydalandım. Ama roman havası içinde erittiğim olaylara not koymadım. (Hani Bay Mehmet Fişekci Söke'dedir, inanmazsanız, gidin kendisine sorun.. gibisine.) Bazı kişilerin kahramanlığını romanımda gereken önemi vererek yazdım. Bu kişilerden bir teşekkür beklerken, birisi beni mahkemeye vermeye kalktı. Daha doğrusu kendisi değil de anılarını not ettirip yazdırdığı kişi beni haksız çıkarmak istedi. Üstelik anılarını anlatan Sayın Alb. Hüsamettin Ertürk, savaş sırasında (Millî Mücadele Grubu) başkanıydı. Anlattıklarını gerçek tarih olayları olarak, birer belge olarak anlatıyordu. Anıları Samih Nafiz Tansu, sadece dinleyip not etmişti. Anılar önce Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiş sonra (İki Devrin Perde Arkası) başlığı ile kitap halinde yayınlanmıştır. (Telif Hakları) yasamızda, «Tarihe mal olmuş belgelerden, anılardan sanatçılar faydalanabilirler.) Denir. Eğer belgelerden, anılardan faydalanmıyacak olsaydık, tarihle ilgili yazılar nasıl yazılabilirdi? Kurtuluş Savaşı sırasında tarihsel bir rol oynamış bir kişi, belge olarak başka bir kişinin kahramanlığını ayrıntıları ile anlatıyor; bu kişinin yaptığını, ettiğini tarihleştiriyor, bir romancı da çıkıp bu tarih olmuş kahramanı ulusa iyice tanıtmak istiyor.. Hem de bütün iyi niyetiyle.. Yasa da ortada.. Peki bu işin suç neresinde? Bu kahramanın adını romanımı yazdığım günlerde anmadım, değiştirdim. Çünkü anıların bazı yerleri kahramanın özel hayatına değiniyordu. Anıları tarih olmuştu ama kendisi yaşadığı için özel hayatına değinen noktalar kendisinindi. Özel hayatından söz etmek hakkı kendisinindi. Bugün bu kahraman rahmete kavuşmuş bulunuyor. Eğer kitabımı bugünlerde yazmış olsaydım, adını anmakta hiçbir sakınca görmezdim. Çünkü bu kahramanın özel hayatı da tarih olmuş, ulusun malı olmuştur. Artık bugün bu kahramanın adını, Kurtuluş Savaşı'nda çok büyük sorumluluklar yüklenip, ödevini yerine getiren bu kişiyi, sevgiyle, rahmetle anmakta hiçbir sakınca kalmamıştır. Kalpaklılar ve Doludizgin'de (Talip) adı ile yazılan gerçek olayların, büyük işlerin sahibi, rahmetli GALİP VARDAR'dır. Onu, Kabataş Lisesinin es-

ki öğrencileri yakından tanırlar. Uzun yıllar bu ünlü lisemizde öğretmenlik etmiştir. Kurtuluş Savaşımızın onbinlerce kahramanı içinde, unutulamıyacak kahramanlardandır. Nur içinde yatsın!)

İşte Bay Konur'un beni suçlayan yazısından iki ay önce yazdığım Galip Vardar'a saygımı belirten sözler bunlar. 650 sayfalık iki ciltlik bir romanın 14 bölümünden birinde Samih Nafiz Tansu'nun kâtipliğini ettiği bir tarih belgesinden böylece faydalandım, faydalandığım yerleri de cümle cümle Konur göstermiş. Küçük değişikliklerle alınmışım olayı, pek değiştirmemişim. Sırf olaya sadık kalmak, anlatan kişinin anısını bozmamak için tarihi değiştirmemek için bunu yaptım Bilimsel bir kitap yazmış olsaydım, «Bu sözler Alb. Ertürk'ündür» diye not koyardım. Tansu'nun kâtipliğinin sözünü etmek bile gerekmezdi. İki ay önce yazdığım gerekçe bugün beni doğruluyor. Üstelik yazısında Konur, «Stendhal'de Italya Hikâyelerinde, Parma Manastırında İtalyan kroniklerinden geniş ölçüde yararlanmıştır. Hattâ kendisi bunları satır satır çevirdiğini söylemeye kadar vardırır işi.» diyor. Ama Samim Kocagöz'ün suçu, Stendhal'ca yapamamış olmasıymış. Hayır efendim, Samim Kocagöz'ün yapıp yapamadığı söz konusu değildir. suçu, ille de beni mahkemeye vermek isteyen, ama yasalar karşısında öfkesini yenemiyen Samih Nafiz Tansu'yu bir kâtip olarak saymasıdır. Bay Konur da bu zatın savunmasını üzerine almasıdır (Bilerek ya da bilmeyerek.) işin aslı astarı budur. Yakın gelecekte Kalpaklılar ikinci baskısını yapacağa benziyor. Yeni baskı da (Talip)i, yukarıdaki gerekçemden ötürü (Galip) olarak yazacağım, ve de Sayın Alb. Hüsamettin Ertürk'ün bu anıları anlattığına ilişkin bir notu istersem koyacağım, istemezsem koymıyacağım; yasanın dili açık... Samih Nafiz Tansu'nun bu arada esamisi okunmaz elbette. Kâtipliktir yaptığı. Atatürk de Büyük Nutuk'larını kâtiplere yazdırmıştır. Kendisi söylemiştir.

Bay Konur 650 sayfalık romanda benim yaratıcılığımın, sanat gücümün yetersizliğinden söz edemiyeceğini, bunu eleştirmen babayiğitlere bıraktığını söylüyor ama yazısının sonlarına doğru (Not dediği yazısının) dayanamamıs cümle, tertip yanlışlarını sözkonusu etmiş. Örneğin bir yerde ben, (Bastonuna basa basa yürüdü) demişim. Yanlışmış, herhalde doğrusu, (Bastonuna dayana dayana) olacak. Ama benim yazdığımı da dilimizde kullanırlar. Zaten bir yazarın dil yanlışlarına girişti mi bir kişi, ucuzladığını bilmelidir. Bay Konur, yanlışsız türkçe yazan bir romancı bulabilir mi Türk Edebiyatında? Sözü zarların kitaplarından örnekler vebu yakaya dökmeyelim. En ünlü yazarların kitaplarından örnekler verebilirim. Hattâ Bay Konur'un yazdığı, beni kötülemek için yazdığı yazıyı bir dikkatlice okuyunuz, virgül konması gereken yerlerde virgül yok. Ama bunu söylemek beni haklı çıkarmadığı gibi herhangi bir konuda, Konur'u da benim sanat gücümün yetersizliğini isbatlamak için dil yanlışları var demesi, haklı çıkarmaz. Açın Sait Faik'i, doğru cümle bulmak için akla karayı seçersiniz. Yaşar Kemal'in türkçesini bölgesel şive yapıyor diye doğru kabul ederiz. Hele eski kuşak, noktayı nereye koyacağını kestiremez. Ama bunlar yazarların suçu değildir. Türkçe yerleşmiş, oturmuş bir dil değildir. Her yazarda dikkatsizlikler de vardır. Fransa'da ünlü yazarların dikkatsizliğini, yanlışlarını imlâ yanlışlarını bile toparlayan kitaplar yazılmıştır. Bütün bunlar yazarları hiç de küçültmez. Yazar, dil yazmaz, roman yazar, hikâye yazar. Konur'lar düzeltirler. Ve de yazarları bazı nedenlerle küçültmek istediler mi küçültmek için gözünün üstünde kaşın var derler.

(29. Sayfada)

"MÄRTYR,,

— Tolga'ya —

Uzun bir ölüdür ekmeğe çizilmiş adam
Cevheri bir yanar, bin söner
O hesaplara boğulmuş
O çok saklı içte
Ezilmiş bir gül umudu
Kilitli anı-defterlerinde;
Bir masalda artık, dağlar omuzladığı.

Suç kanar ik'ellerinden
Düştükçe aklına yılgını,
Kuruşlardan arta kalmış yalnızlıkta.
— Büyür yanıbaşında yıkım, karanlık —
Ağır-demir sandıklara kilitler
Bütün kitapları.

Bu seni sevmesi yok mu
Nasıl koparılmış
Nasıl kaçırılmış kinlerden.
Çocuklar, tanrım
Çocuklar, en utandığı.

Kapanır pencereleri sabahlara
Kapanır içine
Bağırır o yapayalnızda
— Öyle ürkek, üşümüş —
Beni kurtarın, kurtarın beni.

Yılmaz GRUDA

CAN YÜCEL

Eski Bir Türk Dostu

Can YÜCEL Londra'dan döndükten sonra

Tüfek icad olduktan sonra mertlik bozuldu mu dersiniz? Bilmem. Şimdilerde de mert insanlar çıkıyor gine. Ama daha çabuk susturuluyor, daha kolay harcanıyorlar galiba. Köroğlu'nun kastı da bu olsa gerek. İngiltere'de Birinci Dünya Harbi'nin bir bakıma resmî kahramanı, Rubert Brook öldüğünde, Winston Churchill de buna yakınıyordu:

«Bir ses duyulduydu; bu harpte silâh altına koşan gençlerimizin asaletini dile getiren bütün nağmelerden daha derin, daha dokunaklı bir nağme duyuldu... Bu ses, bu nağme çabucak susturuldu.»

Rubert Brook, İngilizlerin «ağzında gümüş kaşıkla doğmuş» dediği insanlardan. Yakışıklı, sevimli. En seçme okullarda okumuş. Çevresinin gözdesi. Şairliği de fena değil. Bir ara Sosyalizm ile oyalanmış. Sonra Tahiti'de Gauguin'in kayıp resimlerini aramağa çıkmış. Derken harp kopuyor. O da onu bekliyormuş, Sarılmış kaleme :

«Şükürler olsun Tanrı'ya bize bugünü gösterdiği için,
Genç yaşımızda bizi böyle uyandırdığı için uykudan!»
«Çalsın borular, çalsın üstünde zengin ölülerin!»
«Ölürsem, sizden bütün istediğim,
Bir parçasıdır, deyin, İngiltere'nin
O uzak diyordaki mezar!»

Gelibolu çıkartmasına katılmak için İskenderi'ye geliyor. Başına güneş geçiyor. Başkumandan Hamilton'un ısrarına rağmen, hasta hasta, birliğinin başına geçip, Limni adasına kadar geliyor. Fenalaşıyor. Skyros adası açıklarındaki hastane gemisine kaldırıyorlar. Orda, çıkartmanın tam arifesinde ölüyor. Adanın doruğundaki zeytinliğe gömüyorlar. Yasını tutanlar arasında arkadaşı, Aubrey Herbest de var. Gelibolu'ya doğru yol alırken, Rubert Brook için yazdığı ağıdın ilk dörtlüğü şu :

«Akşamdı Lemnos'dan kalktığımızda, deniz lâcivertti, çadırlar beyaz;
Açıldıkça gemi, sular karardı; artık uzakta bir fenerdi Lemnos.
İlk, bir fısıltıyla başlar ya bora, o Lemnos'dan esen tatlı rüzgârda
Mırıldanıyordu top seslerini; ve bir dostu bıraktıydık orda.»

Âhım şâhım bir şiir değil ama, bu bir yanı yaşama sevinci, bir yanı da ölüme karşı pervasızlıkla donanmış ak-soylu kuşağın havasını veriyor. Aubrey Herbert de bu çevrenin insanı. Eton ile Oxford'un Balliol kolejinden çıkma. Babası Lord Carnarvon, Sömürgeler bakanlarından. Kendi söylüyor: «Bir delikanlı nasıl bir eğlentiye rastgele gider, orda alın-yazısıyla yüz yüze gelirse, ben de gençliğimde Şarka öyle gittiydim» diyor. Serüven delisi,gözü pek, gözü yukarlarda. Yanlış anlamayın, yurdunda mevki mansap peşinde değil. 1911 yılında, otuz bir yaşındayken millet-vekili seçilmiş; harp kopunca, soluğu cephede alıyor. O, daha parlak, adaha seçkin, daha gösterişli hayallerin ardında. Ne diyor kendi: «Avam Kamarası üyeleri, ikidebir seçim dairelerinin kendilerine bağlılığından söz ederler. Lâf. Şarkta öyle mi ya!.. Osmanlı İmparatorluğu içindeki milletlerden birinin dostluğunu kazandınız mı, oraya bir daha sökülmez bir demir atmışsınızdır». Bir rivayete göre, Arnavutlar, bir ara, bu Byron'vâri millet-vekilini başlarına kıral getirmek istemişler. Balkanları, Yakın-Doğuyu karış karış biliyor. Pürüzsüz Türkçe konuşuyor. Parlamentoda yaptığı konuşmaların notları hep Türkçe tutulmuş. Balkan komitacılarıyla senli benli. Hesap-kitap İngiltere'sinden kopuşup Yakın-Doğu'nun anaforuna balıklama dalıyor. Anlatıyorlar: İstanbul'a gelen İngilizlere gösterirlermiş o zaman «Bak şu üç katlı yalı var ya, onun damından atladı işte Aubrey

Herbest Boğaz'a. «Gelibolu çıkartmasına da bir ondokuzuncu asır serüven-severi beyzâde gibi katılıyor. Limni'de uşaklar tutuluyor, atlar alınıyor, katırlar kiralanıyor, iki tercüman, üç ulak...

Ama bu serdengeçtinin düşünen, duyan, ağırbaşlı, içli bir tarafı da var. Alan Moorehead, «Gelibolu» adlı kitabında şöyle diyor:

«Herbert, Anzak Köprübaşında bir garip âdemdi. Ama hangi cepheye gitse yadırganmıyacaktı ki! Asker olmuş bir millet vekili; ozan; müsteşrik; maceraperest; Türklere değil düşmanlık, sevgi, yakınlık duyan bir muharip. Bununla hiyanet tozu kondurmuyorum. Türklerin yenilmesi için elinden geleni yaptı. Ama Türkiye'yi, Türkleri çok iyi tanıyordu. Politikacılar daha akıllıca davransalar, Türklerin safımıza geçeceğine inanıyordu. Rubert Brook ile İskenderiye'de düşüp kalkanların en kafalısı, en aklıbaşında olanıydı. Bütün miyopluğuna rağmen, ileri görüşlü bir insandı. olayların gerisine işliyen bir zekâsı vardı...»

Gözleri oldum olası bozuk. Üniversiteye gelinceye kadar, bastığı yeri seçecek hali yok. Bir kenarda süklüm püklüm bir çocuk. Almanya'da bir ameliyat geçiriyor, gözleri biraz düzeliyor da, ondan sonra açılıyor böyle çiçek gibi. Ölümünden bir yıl önce de 1922'de Parlamentoda konuşurken, birden gözleri kör oluveriyor. İnce, uzun; hafif kambur, kalender halli, mühmel kıyafetli, tatlı sözlü, arkadaş canlısı, vefalı. T.E. Lawrence'in tıkızlığından, kuruluğundan, soğukluğundan eser yok onda, esnek, rahat bir adam. Sarıldığı fikirlere, dost bildiği milletlere sonuna kadar bağlı kalıyor. Ömrünün sonlarında kırgın, küskün. Onca pembe hayalle başlıyan harbin kan kırmızısından dehşet, barış masasına harbi dünyadan kaldırma iddiasıyla oturan politikacıların yeni harplere yengelik, ebelik edişinden ümitsizlik getirmiş; gine de son yazdığı şiirde hatıralarından, hayallerinden, eski renklerden, tatlardan, kokulardan söz ediyor, ben mi yanılmıştım acaba diye bir an kuşkulandıktan sonra «Bütün gökkuşakları da yalan değil ya!» diye bitiriyor sözü Gerçi biri çıkar, «Şu kadar zaman oluyor, ben İngiliz göğünde kuşak görmedim.» deyiverir. Olabilir. Aubrey Herbest'in kuşağı başka kuşakmış!..

Yalnız romantiklerden söz ederken büyük tehlike, bütün ömürlerini göğü bellerine dolamakla tükettiklerini sanmak. Ayakları bir yere basıyor bu adamların. Basmıyanı da mı var? Onlar ama, adam değil ki kuş! Aubrey Herbert'in anılarından bir kaç örnek vereyim. «Ben Kendim» adlı kitabından aktarıyorum size. İstanbul Büyük Elçiliğinde fahri ateşelik ederken, memurlara yazı yazma müsaadesi yok, İngiltere basınına yolladığı yazılara «Ben Kendim» diye imzalarmış, sonradan kitabına da bu adı vermiş uzatmıyalım, sene 1904. Anlatıyor Aubrey Herbert:

«Geçen gün efendiden bir Türkle konuşuyordum, dedi ki: «Cıvarda bir köy var ordan geçiyordum dün. Baktım, köylünün biri kucağındaki tohumları serpelerken, köşedeki kayanın oraya doğru da savurdu. «Yazık, yahu, dedim, kayada buğday biter mi hiç?» «Bunu, dedi, toprakta büyüten Allah, kayada da bitirir.» Türk dostum ekledi sonra: «Bizim memleket bu işte! Mucize ümidiyle taşıyoruz. İman çağındayız halâ. Ondan belki, mucize de oluyor. Ama bir gün onanmamağa başlarsak, o zaman işte, ayakta kalmamız tam mucize olacak.»

Aubrey Herbert, çoğu zaman Pera'da Tokatlıyan

sevi

Yeni vurmuştu kavun kokusu sokakları
gelincikler çekip başını yeni gitmişti
yeni ısınmıştı balıklar
seni gördüm

eski mitralyözlerin korkusunda
yağmur yemiş ak güvercin örneği
yaşamağa çekingen
seni gördüm üşüdüm

bir karınca gerindi soyunmadan
bir resim uzayıp gitti

Kâmran YÜCE

lokantasında yermiş yemeğini. Bir İngiliz arkadaşıyla gitmişler bir gün. Kuşkonmaz istemişler. Aubrey Herbert kuşkonmazın Türkçe ne demek olduğunu anlatmış arkadaşına «Düşün, demiş sonra, yorgun bir kuşun, tam bir tünek buldum diye sevinçle gelip, kuşkonmaza konamıyacağını anlayınca, duyduğu o içler acısı şaşkınlığı.»

İstanbul'a vardıktan bir iki gün sonra, Elçinin evine akşam yemeğine davetli. Uzun uzun Ermeni patırdısından, Ermeni kesiminden konuşuluyor. Oteline dönüşte, Pera caddesinde, karşıdan baldırı çıplak, elleri sopalı, baltalı bir güruh, koşu koparmış geliyor. Naralar filân gırla gidiyor. Aubrey Herbert ile arkadaşında şafak atıyor. Bizi de Ermeni sanarlar korkusuyla Perapalas'a doğru tozutuyorlar. Meğer civarda bir yerde yangın çıkmış, tulumbacı değilmiymiş onlar! Herbert «Yangın Var!» narasının manasını neden sonra öğreniyor.

Otel pahalı geliyor. Uşağı bir pansiyon buluyor. Koskocaman bir oda, kahvaltısı, temizliği memizliği dahil, günde iki franga. Hem de Beyoğlu'nun göbeğinde. Sudan ucuz. Bir gece geç vakit dönüşünde bir de bakıyor, polis çevirmiş evi. Herbert'i de enseliyorlar. Kâğıtlarını çıkarıyor, İngiliz Büyük Elçiliğinden olduğunu anlatıyor. Meğer dairenin öbür odalarında kumar oynanırmış. Herbert'e de odayı öyle yok pahasına vermeleri, bir İngiliz diplomatını da işin içine karıştırıp polisin gözünü boyamak içinmiş. Büyük Elçiye aksettirilmiyor bu iş.

Bir Cuma günü Selâmlıktan sonra, Büyük Elçinin maiyetinde Padişah Sultan Abdül Hamit'in huzuruna kabul ediliyor. Yıldız'da bir küçük odaya alınıyorlar. Herbert, «Sultanın gözleri pırıl pırıldı, elleri kadın eli gibi küçücük.» diye anlatıyor. Büyük Elçiyle Padişah sağdan, soldan konuşuyorlar. Çin'in bahsi de geçiyor. Herbert'in dediğine göre, Sultan dünyadan haberli, bilgili, nazik. Başmabeyincinin eğilip bükülmeleri olmasa, ortada bir şatafat, debdebe de yok. «Konuşma sırasında bana döndü, diyor Herbert, daha önce vazifeyle nerde bulunduğumu

sordu. Japonya'da kâtiplik ettiğimi söyleyince, Sultan, «Büyük millet, dedi, Japonlar. Hem de bütün Şark Dünyasıyla hasseten alâkalı.»

Herbert'in sarayla kısa ülfetinden sonra, o zamanki İstanbul sokaklarının şeytan tüylüleri üstüne anlattıklarını diliyelim:

«İstanbul'da köpeklerden epiy dost edindim. Gerçi benim gibi bir gâvurla sıkı fıkı olmağa pey hevesli değillerdi önce, bir iki kere baldırımdan dişlendim. Olur o kadar! Bu anaç, bu büyülü şehrin herşeyi gibi köpekleri de envâ-i türlüydü. Tek gözlü, kuyruğu düşük, kirli paslı serserilerden tutun, süzüm süzüm süzülen aşiftelere kadar nicesi...

«Geceleri otellerden, evlerden sokaklara atılan çöplerin eşelenmesine gelince, köpekler itliklerini ortaya korlardı. İş üstündeydiler çünki, ekmek kavgası başlamıştı. Paçavracılar çöp yığınlarını taraklaya dursunlar, köpekler etraflarında fır döner, havlar, hırlarlardı. Gündüzleri öbek öbek güneşte keyif çatarlardı. Haklarıydı sokak ortasında yatmak. Araba, fayton geçecek olursa, ağır ağır yerlerinden doğrulur, kenara çekilir, sonra gine gelip eski yerlerine yerleşirlerdi. Paçavracılar hariç, insanlarla bir alıp veremedikleri yoktu. Kendi aralarında ise münasebetler karışıkçaydı. Her sürünün kendi sokağı vardı, yabancı köpekleri geçirmezlerdi. Yabancı it, kuyruğu, bacağı cinsdaşlarına kaptırmamak istiyorsa, çaresiz, şaklabanlığa vurur işi, yolun yarısını sürüne, emekliye geçer, gerisinde de tabana kuvvet kaçardı... Benim kavgalarda epiy hırpalanmış bir ahbabım vardı. Otel Royal'in orda tanıştık. Topaldı, kırıta kırıta yürürdü topallığını saklamak istermiş gibi; komik olduğunu da bilirdi. Bir gün bizim Konsolos Andrew Ryan ile tanıştırdım. Ryan, Elçilikten Konsolosluğa, iş icabı, silindir şapka, fırak, resmî kıyafetle gidip gelirdi. Bizim ahbap, topalcağız da, züppe kerata, bu İngiliz centilmeninin yanında caka satmağa merak saldırmış. Ryan'ı elçiliğin kapısında bekler, gideceği yere götürür, eşikte bekler, gine birlikte yola koyulurmuş. Millet yolda ikisini yanyana görünce, kahkahayı basıyor. Ryan geldi bir gün eve, bu iş için söylemediğini bırakmadı bana. İnsan, köpeğin bile kendi sınıfından olanıyla münasebete girmeliymiş! Öyle dedi bana.»

Bu sınıf çatışması hikâyesinin üstünden on yıl geçiyor. Aubrey Herbert Çanakkale'de Yeni Zellanda birliklerinin haber-alma subayı. Rütbesi yarbay. O cehennem içinde, tuttuğu günlükte gine insanların yanısıra çile çeken, kırılan hayvanlara yer vermeden edemiyor; dili biraz açılmış tabiî:

«Katırlarla başımız belâda. Kumsallarda, dere içlerinde tepişip duruyorlar. Bu ana baba gününde o uslu hayvanlara da bir hal oldu. Sağı solu ısırıyor, çifte atıyorlar, yanlarına yanaşılmıyor. Ölüsü daha beter belâ. Denize sürüyoruz, dalgayla dönüyorlar geriye. Bir kerih koku! Bir keyfimiz denize girmekti, ondan da olduk. Harp gemilerinden de şikâyet şikâyet üstüne. Katır ölülerin bacaklarını denizaltı periskopu sanıp telâşa düşüyorlarmış, uyku durak kalmamış onlarda da.»

Aubrey Herbert, haber-alma subayına düşen ödevler arasında hoparlörle karşı siperlere nutuk da çekiyor. «Esirlere iyi muamele ediyoruz. Biz sizle değil, Almanlarla kavgalıyız. Kırım harbinde aynı safta döğüştüktü. Eski dost düşman olmaz, falan filan...». İstanbul basınında «İngilizler, ezan sesini taklit ediyorlar diye haberler, eli hoparlörlü İngiliz subayının üstüne el bombalarının inişini gösteren karikatürler çıkıyor. Anılarında diyor ki Herbert:

«Hani karikatürler de cük oturmuyor değildi. Hangi siperden konuştuysam, orasını Türkler yaylım ateşine tutuyorlardı. Daha önce konuştuğum siperlerden birine yeniden gitmek icap etti. Erlerden biri dayanamadı, bağırdı: «Yandık, herif gine geliyor! Bir iki palavra sallıyor, gidiyor, olan sonra bize oluyor.»

Bu arada bir o taraf, bir bu taraf hucuma geçiyor; ölen ölene. Yaralılar ortada kalıyor, ölülerin kokusu dayanılmaz hale geliyor. Ateşkes görüşmeleri başlıyor. Anlaşmaya varılıyor. Kaba Tepe kumsalında buluşup Türk temsilcileriyle yaralıların taşınmasına, ölülerin gömülmesine nezaret edecekler birlikte. Türk temsilcilerinden biri Miralay İzzettin, öbürü mülâzım Arif. Ahmet Paşa'nın oğluymuş. Çıkarıp kartını veriyor. Üstünde Fransızca: Sculpteur et Peintre, Etudiant de Poesie» yazılı. «Heykeltraş, ressam, şiir meraklısı.» Yürüyorlar. Ölülerin, yaralıların hali fecaat. Sıcak da basmış. Görevli birliklerden birinin başındaki bir genç mülâzım, Herbert'in yanına yanaşıyor. Üst üste yığılmış ölüleri göstererek, «İşte sana siyaset, işte sana diploması! Biz, zavallı askerleri düşünen yok!» diyor... İş bittikten sonra, ateşkesin bitimi de yanaşmış, iki taraf vedalaşıyor. Herbert, «Şimdi böyle dostça konuşuyoruz ama az sonra ateş başlayacak, bu arada belki beni de öldüreceksiniz!» diyor. Türkler, «Öyle şey mi olur!» diyorlar, gülüşüyorlar.» Uğurlar olsun, güle güle! diye Herbert'i yolcu ediyorlar.

Daha sonra anlatıyor Herbert:

«Fransa'da harbin gidişi başka türlüydü. İngiliz askeri şaka kabilinden başladı savaşa, öfke, nefret düşmanlık çok sonra belirdi. Çanakkale'de ise Dominyon askerleri, kızgınlıkla, düşmanlıkla sarıldılar silaha. Ama yavaş yavaş Türklere saygı duymaya, yakınlık duymaya başladılar. Yeni Zellandalılara gaz maskesi taktıramıyorduk. «Türkler namuslu insanlar, zehirli gaz filan atmazlar.» diyorlardı. Bir de ihtiyar bir Türk vardı karşıda; beline kadar iniyordu ak sakalı. Kıt'anın çamaşır işini ona vermişler herhalde. Hergün çıkar ortaya, tel örgülerin üstüne çoraplari mintanları asardı. Bizim taraftan bir kişi çıkmadı ihtiyara ateş eden. Bir keresinde de bir bataryanın ordan bakıyordum aşağı. Beş on Türk elini kolunu sallıyarak dolaşıyor ortada. «Niye, dedim bizimkilere, ateş açmıyorsunuz?» «Canım, dediler, onlar da insan; bize bir zararları dokunmuyor ki!» Ordan bir başkası atıldı «Sahi, dedi, herifler, kendi memleketlerindeymiş gibi dolaşıyorlar!» Ben de burasının Türklerin memleketi olduğunu hatırlattım Yeni Zellandalıya.

Aubrey Herbert Çanakkale siperleri arasında kendiliğinden beliren karşılıklı saygı anlayışına çoktan varmış. Ölümünden az önce, Lozan Konfransı sırasında yazdığı bir yazıda şöyle diyor:

«Yıllar önce Türkiye'ye ilk geldiğimde, ben de bütün Gladstone'cular gibi Türk düşmanıydım. Şark dünyasının şartlarını kavradıktan, Türk köylüsünü komşularıyla kıyaslayabildikten sonra, yavaş yavaş, değiştim. Belki de iki milletin mizaçlarında bir yakınlık var. Biz de, onlar gibi sâkin, gururlu, kapalı insanlarız. Böyle mizaç yakınlığına dayanan bir dostluk büyük baskılara dayanabilir. Ve böyle büyük baskılara da dayanmakta.

Aubrey Herbert, 1908 İhtilâlinden sonra Ittihat-

çıların Britanya'ya yanaşmak istediklerini, ama İngiltere'nin alışılmış tutumdan kendini koparamıyan diplomatları ve politikacıları yüzünden Türklerin eli boş döndüklerini anlatıyor. Hürriyet İlânından İstanbul'da; o çoşkunluğu yerinde paylaşıyor. Galata köprüsünde bir işportacının düğme satışını bütün uzun çözümlemelere baskın bir örnek olarak hikâye ediyor. İsportacı bağırırmış: «İngiliz yapısı düğmeler! Hürriyetin beşiği İngiltere'den geliyor bunlar!» İsportacının etrafı da hınca hınçmış. Balkan Harbiyle doruğuna varan ihanetlerden yakınıyor. O feci 1913 kışında İstanbul'un halini anlatıyor. Nestle çikolatası ilânlarının önünden ayaklarını sürüye sürüye geçen muhacirleri anıyor. Korkunç bir kış.

Aubrey Herbert bu ara yazdığı bir şiirin mealinde şöyle diyor :

«Durmadan kar yağıyor. Sabahları yerle gök birleşmiş gibi. Ve o canına kastedilen Türk, sokaklarda son lokmasını köpeğiyle paylaşıyor.»

Türk dayanıyor, aradan yıllar geçiyor, gelip Lozan masasına oturuyor. Aubrey Herbert ölümünden bir kaç ay önce söylediği şu sözlerle büyüklüğüne toz kondurulmayan nice Avrupalı devlet adamının konferans masasında bir türlü kavramak istemediği bir gerçeğe parmak basıyor:

Mustafa Kemal'in gözleri Irak'da, Suriye'de değil. Bütün istediği, Anadolu'yu onarmak, yurdunu kalkındırmak. Ama yalnızlar Türkler, dost istiyorlar. Bize uzatılan bu eli tutacak mıyız, tutmuyacak mıyız, bütün mesele bu!

LEYLEĞİN ÖMRÜ **(2. Sayfadan)**

düşünüyor: Bu neden böyle oluyor acaba? İlgisizlik desek değil. Çünkü aynı şeyler her yıl tazelenir durur. Alışkanlık, âdet olmuş bulunmak mı acaba? Sanatçılar sıkılıyor, dinleyiciler sıkılıyor, okuyanlar sıkılıyor, düzenliyenler sıkılıyor. Bir tatsızlıktır gidiyor ki anlatılır gibi değil. Bu sayfanın düzenleyicisi bunu böylece açık açık söylemeyi bir ödev bilir. 10 Kasım gecesi de böyle soğukluk olmuştu. O geceyi de aynı gençler hazırlamışlardı. Soğukluk onlarda desek, iyi olanını görmedik ki hiç. M.T.T.B. 10 Kasım gecesi Büyük Tiyatroda, Bir Atatürk anma gecesi yaptı. Salon güzel, ışıklar güzel, sahne gerisindeki perdeye aksettirilen Ata'nın büyük renkli portresi çok güzeldi. Ama, gece tatsızın tatsızı oldu. Bülent Ecevit konuşurken -açıkça söylemek gerekir bunları. Bir sakatlık var bu işlerde. Açıkça konuşulmazsa düzeltilemez ki.- salonu dolduran gençlik -Doğrusu bu inan olsun- yapmadığını komadı. Yüksek sesle öksürdüler, konuştular. Öksürükle tempo tuttular.. Diyelim ki Bülent Ecevit'in o çok güzel olan konuşması o geceye göre değildi. Belki gençler başka bir hava bekliyorlardı. Ne olursa olsun, olan olmuştu. Sonuna kadar sessizce durulabilinirdi. Oysa bir ara gene K.T.Y. Ö.O. lu öğrencilerinden bir genç hanım çıkmıştı. Bir aşk şiiri okuyurmuşcasına el kol hareketleri yaparak, tuhaf Ah'lar, Of'lar çekerek, poposunu -Afedersiniz- kaykıltıp elini yüreğine bastırarak bir Atatürk şiiri okumuştu... çok beğendi gençler. Güzel değildi. Çok çirkindi hatta ama, belki gençler o gece öyle birşeyler bekliyorlardı. Yoksa kimse ne istediğini bilmiyor mu? Öyle ya bu tatsızlığın bir sebebi olacak ille de.

Bu işleri bir düzene koymalı. Vazgeçmemeli. Madem isteniyor, neye vazgeçilsin. Ama ateşi tutuşturmanın bir yolunu bulmalı.

ihtiyar ve topal balerin çağı

**ir cazın ışığından geçirdiler uzun yüzünü
Acıya dokundukça parmakları bulanık
Horozun dingin balalaykasıyla sabahlar
İhtiyar ve topal bir balerin ayaklarının ucunda
Döndükçe yükseliyor, uzanıp tutuyor gibi bir şey
Elleri biraz karanlık ve intihar.**

**Kapısını aralayınca daracık bir gökyüzüdür
Bir kuğu yüzüşüyle anlatır dalgınlığı omuzlarını
Hangi evde olsa yok gibidir orada; sonra savaşlar
Solgun bir atom yanar ıssız yüzünde sanki
Sustukça gölgelenmiş içine bir aşk oysa
Gözleri biraz karanlık ve intihar.**

**Dağılır saçlarıyla şafak tüylü bir horoz gezinişine
Eskimiş çalgı telleri kopuk sessizliklerde
Bir saçma balon sönüyor gibi ayaklarının ucundan
Sanki şarap dilenen delirmiş sürgün bir çar
Başını dayayınca çömelip incecik kollarına
Ve beyaz yağışta bir kar ve soluyordu gibi bir renk
yavaşça
Bitişi biraz karanlık ve intihar.**

Oben GÜNEY

istanbul

**Götürdüler yoktunuz kış gibi soğuk bir gün
Bildiğimiz insanlar koşarak caddelerden
Her tükenen adımla bir parça kimsesizlik
Koyup çantalarına günlük gazeteleri.**

**Bir korkunç günüm vardı sigara üstüne sigara
Bak nasıl dokunuyor masamda eski telefon
Usulca siz de gidin sevmek öyle kolay mı
Süslü sözcükler gerek dolanmağa bahçeden
Nasıl kıvranırsınız duygusuz odalarda
Gözleriniz ne çalışkandı öyle midirler şimdi
Çok öncelerden kalma dişi alışkanlığa.**

**Hepsi bu işte durup durup kimsesiz aranılan
Unutulmaz günleri biz mi yaşadık ne
Neden binmedik hani pendik vapuru
Güldükçe kalabalık seviştikçe bunaltıcı.**

**Gördünüz duraklarda bir yanım size dönük
Her günkü akışına bırakıp kendinizi
Bu ilk ölümü değil neden yakınırsınız
Kan damlar düşlerime uzattığınız elden
Çoktan boşaldı parklar düşünmeyin boş yere
Aldanmış değilsiniz zaman güçlüdür daha
Gecenin damlasıdır üstünüzdeki leke.**

**Çoğunlukla böyleyiz hiç yadırgamadan
Gücümüz yetmiyor mu birşey yapılacağa
Anı dolu evlerin döşeli yalnızlığı
Sevmişsek nasıl böyle tükenir odalarda.**

Uğur ÖNAL

YENİ YAYINLAR

Dünya ölçüsünde tanınmış ve üyesi olan bütün ülkelerde sevilip sayılmış büyük insanların yüzüncü doğum veya ölüm yıllarında UNESCO geniş anma törenleri düzenliyor. Yürütme kurulu bu program içinde Atatürk için ayrıksı bir karara varmış: Ölümünün yirmi beşinci yıldönümünü yüzüncü yıllarda uygulanan törenler ve yayınlarla anmayı kararlaştırmış. 1963 yılı 10 Kasımında UNESCO üyesi ülkelerin hepsinde Atatürk'ü anma törenleri, radyo, televizyon yayınları yapıldı. Türkiye'de, İslâm Ansiklopedisinin gerçekten değerli bir araştırma ürünü olan Atatürk fasikülü ingilizce, fransızca, almancaya çevrilerek yayınlandı ve UNESCO üyesi ülkelere gönderildi. Dergilerimiz Kasım sayılarını Atatürk'ü anışa ayırdılar. 10 Kasım günü gazetelerimiz gene siyah başlıklarla birer Atatürk sayısı halinde yayınlandılar. O günkü gazetelerde Kennedy, Erhard, Home, Eyüp Han, Burgiba, Nehru, Mac Arthur'ün 25. ölüm yıldönümü dolayısiyle yaptıkları konuşmalar baş yeri kaplıyordu. Bazı gazetelerimiz, Atatürk'ün gömlekçisiyle, ayakkabıcısıyle, terzisiyle görüşmeler yayınlarken, Milliyet, Ulus, Cumhuriyet, Dünya gibi gazeteler Atatürk'ü bilgi gözüyle inceleyen yazılara geniş yer veriyorlar, okurlarına özel Atatürk ilâveleri sunuyorlardı. Bu arada, Cumhuriyet'in 4 Kasım - 14 Kasım tarihlerinde yayınladığı «Ölümünün 25. yılında çeşitli yönleriyle Atatürk ve devrimleri» adlı yazı dizisi, Milliyet'te 29 Ekim - 3 Kasım tarihlerinde çıkan Kâzım Özalp'ın «Atatürk ve Cumhuriyet» adlı anıları, gene Milliyet'te Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın 10 Kasım - 19 Kasımda yayınladığı «Devrim hareketleri içinde Atatürk ve Atatürkçülük» incelemesi özel değer taşıyordu. Cumhuriyet gazetesinin Kruşçef'ten, Abdüsselâm Arif'ten, Japon, Kanada, İsveç, Bulgaristan, Lübnan başbakanlarından, İran Şahından, Ben Guriondan aldığı özel mesajlar da Atatürk'ün dünyaca tanınan büyüklüğüne birer belge olarak devrim edebiyatımızda yer kazandılar.

25. ölüm yıldönümünde bazıları pek değerli birtakım kitaplar da yayınlandı. Bunlar arasında T.D.K. nun çıkardığı bugünkü dille «SÖYLEV»in birinci cildi, gene T.D.K. nun Behçet Necatigil'e hazırlattığı «Atatürk Şiirleri» Şevket Süreyya Aydemir'in Remzi Kitabevince çıkarılan «Tek Adam»ı, Said Arif Terzioğlu'nun «Yazılmayan yönleriyle K. Atatürk»ü, Sabahattin Selek'in «Anadolu ihtilâli», Hikmet Bayur'un «Atatürk» adlı incelemesinin birinci cildi anılabilir. Kurumların, kitabevlerinin, özel kişilerin önümüzdeki günlerde çıkaracaklarını bildiğimiz daha başka yayınlar da vardır.

Burada 25. yıldönümü dolayısiyle yayınlanan kitaplardan elimize ilk geçenler üzerinde kısaca duracağız. Atatürkle ilgili başka yayınları da gelecek yazılarımızda ayrı ayrı gözden geçireceğiz.

BAYRAKLAŞAN ATATÜRK

Derleyen: Sami N. Özerdim. Varlık yayınevi. 208 s. 4 lira.

Sami N. Özerdim gerçek bir devrimci ve pek inanlı bir Atatürkçüdür. Bilgili bir kütüphaneci olması onun çalışmalarına bol ve faydalı gereç sağlar. Atatürkle ilgili olarak daha önce bir bibliyoğrafya kitabı ve bir kronolojisi yayınlanmıştı. Büyük emek ürünü olan bu iki yapıtında Özerdimin devrimci heyecanı ve meslek titizliği birbirlerini tamamlıyordu. Yeni yayınladığı «Bayraklaşan Atatürk» adlı kitap Atatürk için yazılan en güzel yazıları toplama dileğiyle düzenlenmiş bir antolojidir. Şimdiye kadar Atatürkle ilgili şiirleri toplayan pek çok kitap yayınlanmış fakat düz yazılar sağlam bir beğeniyle seçilip toplanmamıştır. Özerdim derlemesinde Yahya Kemal, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Ahmet Haşim gibi eskilerden başlayarak bugünkü yazarların en yeni tarihli yazılarına gelinceye kadar pek geniş bir kadroyu taramış. Gözden geçirdiği yazıların «en güzellerini, en içtenlerini» biraraya getirmeğe çalışmış. Yazıların Atatürkle ilgili birer düşünce yükü taşıması istendiği kadar «güzel» olmalarına, edebiyat eseri sayılacak nitelikte olmalarına da dikkat edilmiş. Ahmet Haşim'in, Falih Rıfkı'nın, Nurettin Artam'ın, Sadri Ertem'in, İnönü'nün, Orhan Burian'ın, Yakup Kadri'nin, Samet Ağaoğlu'nun, Ruşen Eşref'in, Şevket Süreyya'nın, Ah. Hamdi Tanpınar'ın yazıları gerçekten özce taşıdıkları değer yanında anlatış bakımından da büyük değer taşıyorlar. Düz yazımızın pek başarılı örnekleri arasında yer alıyor bunlar. Samipaşazade Sezainin, Rifat Necdet'in kitaptaki yazıları pek tatsız, alaturka birer övgü. İlhan Selçuk'tan seçilerek alınan yazı da okuyucuyu şaşırtıyor doğrusu. Ama benim daha çok şaştığım birşey var: Sami Nabi Özerdim'in nasıl bir unutkanlığına gelmiş de çok bağlı olduğu Atatürk hakkında, çok sevdiği bir yazarın, Nurullah Ataç'ın yazdıklarından bir parçaya derlemesinde yer vermemiş. Atatürk'ün ölümünden hemen sonra ve özellikle 1950 den sonraki yazıları arasında, Ataç'ın Atatürkle ilgili pek güzel ve pek çok yazısı vardır. Ataç bibliyografyasının da yazarı olan Özerdim bunların hepsini bilir. Dilerim kitabının ikinci baskısında bu eksikliği mutlaka gidersin.

ATATÜRKLÜLÜK NEDİR?

Hazırlayan: Yaşar Nabi. Varlık Yayınları. 296 s. 5 lira.

Son sıralarda Atatürk için yazılan hemen bütün yazılarda bir kaç ana düşünce tekrar edil-

mektedir. Bunlardan biri Atatürk devrimlerine gerektiği gibi sahip olamadığımızı, devrimi Atatürk'ün isteğine uygun yolda yaşatıp ilerletemediğimizdir. Atatürk için yazılan yazıların hepsinde bundan yakınılmaktadır. Tekrar edilen düşüncelerden bir başkası da Atatürkçülüğü bütün yönleri ve özellikleriyle yakından tanımamız gerekliliğidir. Buna pek çok ihtiyacımız olduğu açıktır. Fakat Atatürk'ü ve devrimi en geniş şekilde bilimsel açıdan ele alan yeterli incelemelerin bulunmadığı da bir gerçektir.

Yaşar Nabi Nayır, Atatürkçülüğü açıklama deneyine girişen yazılardan yaptığı bir seçmeye, bazı yazarlarımızın özel olarak hazırladıkları yazıları da ekleyerek «Atatürkçülük nedir?» adlı yeni bir derleme meydana getirmiştir. Bu derleme, soruya türlü açılardan ışık tutuyor ve Atatürkçülüğün ne olduğu konusunda belli başlı aydınlarımızın düşüncelerini ortaya koyarak okuyucunun da kendisine göre yeni bir bileşime varmasına yardım ediyor. Kitapta yer alan yazıların birbirleriyle çatışanları var. Söz gelimi, bir yazar Atatürk'ün halkçılık ve devletçilik düşüncelerini sosyalizmle birleştirme kaygısı gütmekte, bir başka yazar Atatürkçülükten böyle bir anlam çıkarılacak diye karşı koymak için çırpınıp durmaktadır. Hemen bütün yazılarda Atatürkçülüğün ana ilkeleri olarak üstünde durulan yönler ise gerçekçilik, akılcılık, özgecilik, çağdaş isteklere göre gelişmecilik, gerçekliğine inanılan düşünceleri savunmak için bütün güçlüklere karşı direnicilik gibi temellerdir. Atatürk'ü elimizdeki kitapta yer alan yazıların sekizer onar sayfalık uzunluklarıyla yorumlamak, Atatürkçülüğü bu ölçüde incelemelerle tanımlamağa çalışmak kolay bir iş değildir. Gerçekte kitaptaki yazıların hiç biri de «Atatürkçülük nedir?» sorusunun eksiksiz ve kesin birer yanıtını veremiyorlar. Fakat bütün yazıların bir arada karşımıza çıkardığı ilginç sorunlar vardır. Ve yazıların bir çoğu üzerinde önemle durulacak teklifler, sonuçlar getirmektedir.

Kitaptaki yazılardan biri «Atatürk'ün, devrim hamlesi içinde nasıl yalnız başına didindiğini ve düşüncelerini kavramaktan, davranışlarını gerektiği gibi değerlendirmekten ne kadar yoksun bir yardımcılar topluluğu içinde çalıştığını belirtiyor. Bu teşhisin doğruluğu Atatürk devriminin Atatürk'ün ölümüyle birlikte gelişmesini durduruşundan, hattâ verilen çeşitli tâvizlerle günden güne gerileyişinden de bellidir. İstenirdi ki, ölümünden 25 yıl sonra artık Atatürkçülüğün yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde somut, nesnel ölçülere varabilelim. Atatürk devrimini yalnız yaşatıp ilerletme ödevimizi değil onu bilimsel açıdan inceleme ödevimizi de başarabilelim. Yazık ki bu ödevlerin birincisi gibi ikincisinde de geri kalmışızdır. Vedat Nedim Tör yazısında şöyle diyor: «ZZamanını aşat **tek adam** olmak, anlaşılmayan adam olmak, hâlâ da anlaşılamamış kalmak ve çokluk birbirini çelen yorumlara konu olmak Atatürk'ün hayatta iken de, ölümünden sonra da büyük talihsizliği oldu. Eğer bu eşsiz yaratılış, tarihin binbir çilesini çeke çeke, hayatın çeşitli acılarını tada tadą, felâketler içinde dağlana dağlana pişip olgunlaşmak, üstün bir idrak ve heyecan seviyesine erişmek ve umutsuz şartlar altında beklenmedik bir askerî ve siyasî zaferle kendisini dünyaya empoze ederek rakipsiz lider olmak durumuna yükselmişse, yanındaki hiç de aynı kalibrede yaratılmamış, aynı hayat cehenneminden geçmemiş olanlar ne yapabilirlerdi?»

Atatürk'ün yaşadığı günlerdeki çaresizliği dile getiren soru bugün için de önem taşıyor; bugün için de aynı kadrosuzluğun acısını duyuruyor. «Atatürkçülük nedir?» sorusuna kitapta verilen karşılıkları okurken Atatürk'ü anlatmakta ne kadar yetersiz kaldığımızı görüyoruz. Zaten içinde bulunduğumuz bütün bunalımlar bu sorunun karşılığını gerektiği gibi veremeyişimizden ileri gelmektedir. Bir gün Atatürk'ü anlayabilecek aşamaya varırsak, eserini onun bıraktığı yerden alarak ilerletmeyi de başaracağız. Bakalım o gün ne vakit gelecek?...

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Adnan Ardağı. Resimleyen: Kayıhan Keskinok. 32 s. 5 lira.

Bir destan yazmış Adnan Ardağı. Konusunu üçe ayırmış. Birinci bölüm «Mustafa Kemal düşünüyor» başlığını taşımakta. İkinci bölümün adı «Cumhuriyet kuruluyor»; üçüncü bölümün adı da «Atatürk ülküdür şimdi.

İlk bölümde yurdun acıları, geriliği, yoksulluğu anlatılmış. Kurtuluş savaşında insanlarımızın elele Mustafa Kemalin çevresine toplanışları, inanç içinde zaferin kazanılışı dile getirilmiş. İkinci bölümde Yeni Türkiye'nin kuruluşu, üçüncü bölümde de Atatürk'ün her hareketimize yön gösteren bir ülkü haline gelişi anlatılmış. Yeni bir yorum getirmiyor destan. Öyle başarılı, yeni bir örgüsü de yok. Asıl burada sözünü etmek istediğim kitabın çok güzel baskısıdır. Kayıhan Keskinokun resimleri de öyle ahım şahım şeyler değil. Ama resimler, baskı ve destan birarada öyle çekici bir kitap çıkarmış ki ortaya elinizden kolay kolay bırakamıyorsunuz. Kitabın sonuna Atatürkün gençliğe hitabesine karşılık olmak üzere «Türk gençliğinin andı» diye birkaç satırlık bir yazı eklenmiş. O yazıda «Her zaman, her yerde ve her durumda Atatürk ilkelerinden ayrılmayacağımıza...» deniliyor. Ne demektir bu? «Her zaman, her yerde ve her durumda ayrılmayacağız, ancak bazı zamanlar, bazı yerlerde ve bazı durumlarda ayrılacağız...» Böyle ters ve sapık bir anlam çıkmaz mı o sözlerden. «Her» sıfatı yerine «hiçbir» sıfat tamlaması kullanılmalıydı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Hayat Ansiklopedisi, fasikül 33. 80+16 s. 5 lira.

Hayat Ansiklopedisinin Ekim ayında yayınlanan 33 üncü fasikülü «Türkiye Cumhuriyeti» başlığını taşıyordu. Bu fasikül, baş-

dost

İdare yeri : **Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 — ANKARA**
Tel : 11 98 29

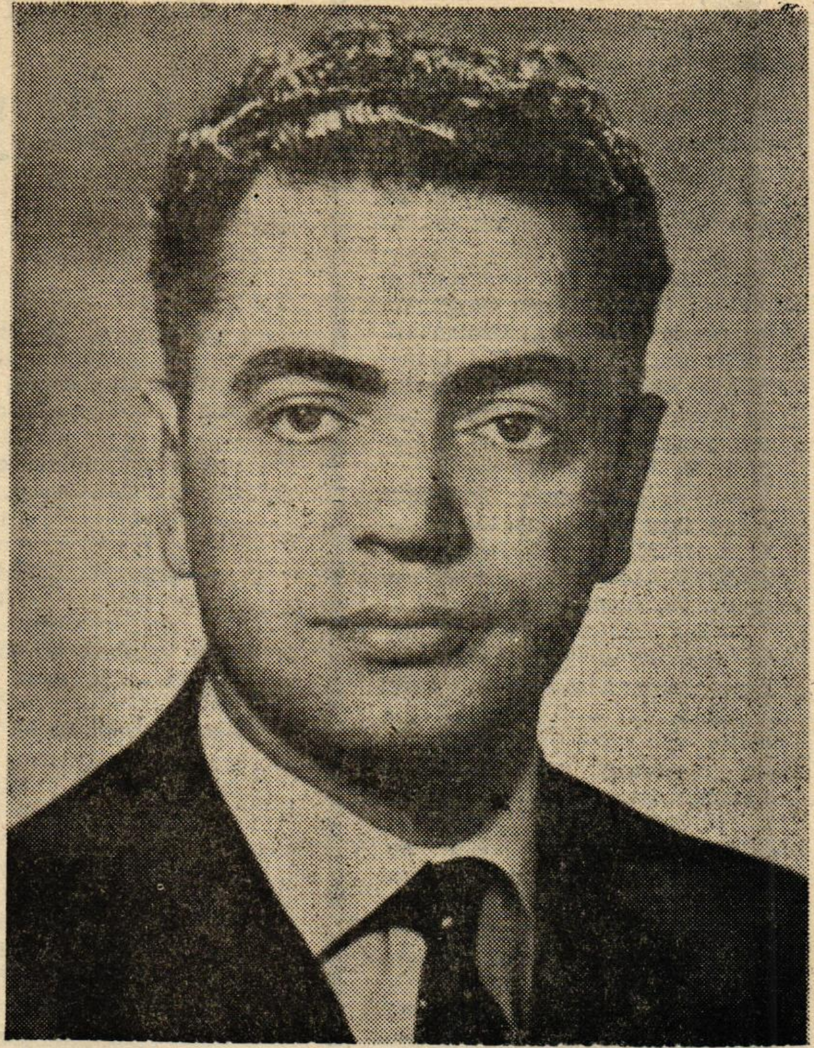
Abonesi .
Yıllık 18 YL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere %20 indirme yapılır.
İlân şatları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
Arka kapak 1 renkli 1.250 TL.
İç kapak 1 renkli 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere % 10, 12 sayı verenlere ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :
Kardeş Matbaası - Ankara

tan başa Türkiye Cumhuriyetiyle ilgili yazı ve resimlere ayrılmıştı. İyi hazırlansa, eksiksiz ve yanlışsız olsa ansiklopedinin bütününden ayrı bağımsız bir yapıt olarak da kitaplıklarımızda, tıpkı yukarda sözünü ettiğimiz İslâm Anskilopedisinin 10 numaralı Atatürk fasikülü gibi özel bir yer kazanabilirdi. Yazık ki Hayat Ansiklopedisinin bütününde görülen alaturkalık, gelişigüzellik «Türkiye Cumhuriyeti» adlı fasikülde de kendisini göstermektedir.

Hayat ansiklopedisini hazırlayanlar, maddelerin hemen hepsinde başlangıçtan beri üstünkörü çevirilerle yetinmekteydiler. Bizim kendi tarihimiz, yurdumuz, ünlü kişilerimizle ilgili bölümleri ise ya da daha önceki ansiklopedilerden birer ikişer kelime değişikliğiyle aktarmakta ya da büsbütün atlayıp geçmekteydiler. Madde sonlarına ekledikleri bibliyografyalar ise, belli ki bir genel kitaplığın fişlerinin şöyle bir karıştırılmasiyle hazırlanıyordu. Bunun böyle olduğu maddelerle bibliyografya arasındaki ayrılıklardan bellidir. Bakıyorsunuz, maddelerde eksik, yanlış, eski bilgi verilmekte, bibliyografyada ise konuyu işleyen en iyi ve en yeni bir inceleme anılmaktadır. Çoğu yerde de bunun tersi görülmektedir. Hele konuyla ilgisi hiç bulunmayan birtakım kitapların, sadece madde adını taşıdıkları için bibliyografyaya alındıkları pek çok görünen tuhaflıklardandır. Bunun yanında, en beylik kaynakların bile anılmayıp atlanışının sayısız örneği bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti fasikülünde de bu aksaklıklar birbirini kovalıyor. Orhan Şaik'i şair sayıp F. H. Dağlarca'yı anmayan, Türk edebiyatı bibliyografyası diye bir halk edebiyatı antolojisi ve fransızcadan kısa bir çeviriyi göstermekle yetinen bu geniş ünlü, bol okuyuculu ansiklopedinin yazarlarını sorumsuzluklarıyla başbaşa bırakmaktan başka ne yapabiliriz?

HİKMET ŞİMŞEK'LE BİR KONUŞMA

İki yıldır Almanya'da bulunan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şef Muavini Hikmet Şimşek yurda döndü. Oralarda neler yaptığını, burada neler yapmak istediğini öğrenmek için kendisiyle Dost adına yapılan konuşmayı aşağıda bulacaksınız.

— *İki yıldır Batı ülkelerinde dolaşıp konserler verdiniz. Basınımız bunların pek azından söz etti. Bize bu konuda biraz bilgi verir*

misiniz?

— Avrupa'da bulunduğum süre içinde, çeşitli ülkelerde, çeşitli orkestralarla kırküç konser yapma fırsatını buldum. Konserlerin programlarında, ön klâsiklerden, modern bestecilere kadar akla gelebilecek bir çok eseri çaldırttım. Bu arada üç Türk bestecisinin eserini de -Bir çok zorluklara karşın- yönetebildiğime çok memnunum. Bunlar: Ahmet Adnan Saygun'un «İnci'nin Kitabı», İlhan Usmanbaş'ın «Bir Gece Müziği», Ulvi Cemal Erkin'in «Köçekçe» sidir. Ayrıca genç Türk solisti Suna Arel'le çok güzel yankılar bırakan bir konser yaptık. Bu beni çok sevindirdi.

— *Batı ülkelerinde kaldığınız bu kısa süre içinde, yabancı bir şef olarak verdiğiniz konserlerin toplamı epeyce kabarık. Bu konserlerin sonucundan memnun musunuz?*

— Bir sanatçı olarak şimdiye kadar yapmış olduğum hiçbir konserden memnun olamadım. Belki bir gün bu da olacak. Zaten bizim sanatımızda esas olan, sanatçının memnuniyetinden çok, dinleyicinin ve kritiğin tatmin olmasıdır. Şu anda size dinleyicilerin memnuniyeti hakkında ne söylesem boştur. Ancak kritikleri göstererek somut bir fikir verebilirim. Hiç bir böbürlenmeye kapılmadan, dostlarıma ve vatandaşlarıma bir Türk sanatçısı olarak normalden çok üstün kritikler aldığımı söylerken, bu kıvancı paylaşmanın mutluluğunu duyuyorum.

— *Bu başarılarınız üzerine Batı ülkelerinde bundan sonra da konserleriniz olacak herhalde?*

— Evet. Bundan sonraki ilk konser turnem, Ocak 1964'de. Beş konser yöneteceğim. İkinci turnem Nisan ve Mayıs aylarında. Yedi konser vereceğim. Bu konserlerim de başarılı olursa, turneler devam edecektir. Zira Batı'da yeni olanakların tek anahtarı başarıdır.

— *Almanya'da bir yıl bir orkestrada ikinci şef olarak ödevlendirildiğinizi duyduk?*

— Kuzey Batı Almanya Filarmoni orkestrası (Nordwestdeutsche Fhilharmonie) ile 1962 yazında yapmış olduğum bir konserin olağanüstü bir başarısı ve olumlu yankıları üzerine, bu orkestradan aldığım teklifi kabul ederek, bir yıl için ikinci şef olarak angaje edildim. Bu orkestra ile Almanya'nın çeşitli şehirlerinde yirmibir konser yönettim. Ayrıca orkestraya bağlı filarmoni korosunu da bir yıl çalıştırıp, konserler yaptım. Bu orkestra ile çalışmalarımın müsbet sonucu üzerine, orkestra beni daimî konuğu olarak her yıl konserler vermiye davet etti.

— *Türkiye'de hangi konserleri yöneteceksiniz?*

— Yurda döneli iki ay oldu. Bu halde, bu konuda henüz ben de hiç bir şey bilmiyorum.

— *Nasıl? Bu işleri kim düzenler? Kim bilir?*

— Rufailer!

— *Şaka ediyorsunuz.*

— Hayır, tamamen ciddiyim.

— *Yani Avrupa'da böyle başarılar kazanan bir sanatçımızı, biz burada kendi memleketimizde dinleyemeyecek miyiz? Bu, hani evlâdının «mürüvvet»ini görmeyi istemek gibi birşey.*

— Şimdilik Avrupa'da çalışalım da, elbet ona da sıra gelir. Bilmez misiniz, kimse memleketinde pey-

OBEN GÜNEY

Çelişik yorumlara yanıt

Veysel ÖNGÖREN'in şiirimizi ve bazı ozanların bugünkü durumunu açıklamak isteyen bir yazısı çıktı DOST'ta. Anlaşılması çok güç, karmakarışık bir deneme havasındaydı. Bu yazıyı kendi görüş açısından Ahmet OKTAY yanıtladı sonra. Bence her iki yazı da kendileriyle çelişmeye düşen, bilimsel bir nitelik taşıyabilme kaygısıyla karanlıklaştırılmış yorumları kapsıyordu. Öyle sanıyorum E. Cansever de karşı koyan bir yanıt yollıyacaktır DOST'a. Yeter ki şiir adına bazı gerçeklere dokunulsun, kişisel savunulardan kurtulunabilsin.

Benim V. ÖNGÖREN'in yazısından varsayımların dürtüsü ile çözebildiğim ve katıldığım şu düşünüydü:

«Şiir, kendisini, adı çok duyulan bazı sanatçıların yapıtlarıyla tek düze bir söyleyişin —bir tek kişiliğin— evrenine itmiş durumda. Bir genel duyarlığın, bir genel sözcük topluluğunun ürünü olmaktan kurtulamıyor. Kişilikler. T. UYAR benzeri öykülü denemelerle bir açıklığa varmak istiyorlar. Ama bu çabalar gerek olguların, gerekse kuramsal gücün kişiliklerini yitirmesini, bir tek anlatım düzenine girmesini sağlıyor.»

Bu sözler başta belirttiğim gibi, şu son zamanlarda söz iyesi olan bir kaç ozana vurulursa doğrudur. Ahmet OKTAY'ın bir parça da kendini haklı çıkarma içgüdüsüyle DOST'ta basılan yanıtı böylesi kişisel nedenlerle bir savunu niteliği alarak kendikendisiyle çelişmeye düşmesine ön-ayak oluyor. Bu sözlerimi aşağıda açıklamaya çalışacağım:

BİRİNCİ SORUN

«Farklılaşmış bireysellikten, ortak durumlara doğru kayan bir şiirin tutarsızlığı; yaşadığımız ortamın nesnel koşulları göz önünde tutulursa YANLIŞ DEĞİLDİR.»

Bir «Karşı-koyma Çağı» geçirmiş olan SANATÇILAR'ın şu günlerde ekonomik değilse bile politik olarak bir sonuca varmaları; bir devrimin —1964 yıllarında durumu— ne kadar üzücü de olsa— kendini halk oyuna kabul ettirmesi, onların boğuntuya varan yaşamlarını bir yere kadar bağımsız bir alana çıkarmış sayılır. **«Bir düzenin gelişmesi, o düzenin değişmesiyle sonuçlanır. Bu değişme, bir düzenden başka bir düzene geçiş, kendikendine olmaz; insanların işe karışması gerekir»** (Engels» gerçeğiyle bir sanatçının da İNSAN olarak işe karışması zorunluydu. Bence YÖNETEN ile YÖNETİLEN'in dışında, belki de ikisi arasında bağımsız bir yeri olan sanatçıların gene İNSAN olarak bir

duyarlıkta, bir sözcük topluluğunda, bir anlatımda birleşmeleri yadırganamazdı. LENİN'in «DEVLET ve DEVRİM»de anlattığı bir dünyanın —bir ülkenin— gerçekleşmesinin olanaksızlığına karşın; DEVLET ARACINI, SÖMÜREN SÖMÜRÜCÜLER'in düşmanı yapmaya çalışıldığı bu iyi niyet çağında da sanatçının tutumu İNSAN olarak sömürücü'ye bir bir karşı koyuş içindedir.

Ama, sonuç yalan-yanlış elde edildikten sonra; sanatın öne sürdüğü nedenlerle politik bir düzenin serüvenlerinden, kendisini, kişiliğine doğru çekmesi gerektiğini SANATÇI olarak sezmiştir O İNSAN. Ya da sezmeye kesin olarak zorunludur. Sanatı işe karıştığı andan bu yana SANATÇI'nın sanatçı sorumluluğu, sanata olan yükümlülük duygusunu yüzeye çıkarması, kısaca, SANAT ADINA KAYGILANMASI KOŞULLANMIŞTIR. Böylece sanat alanında sanatı sanat adına toplumsal yapan soy sanatçılarla, sanatı toplum sorunlarının içinde boğup sivrilmiş bir kişiliğin anlatımında birleşen YANLIŞ sanatçılar gözükmeğe başlamıştır. Albert CAMUS'nün dediği gibi :

«Sanatçı kooperatifler üstüne yazmasın ama başkalarının katlandığı acıları da uyuşturmasın içinde»

Bu doğru açıdan düşünülürse: «Ortam» bir ekonomik ve politik düzensizliği ya da bu düzensizliği plânlarla düzenlemeye çalışan aksak bir devlet aracının yarı-yarıya sorumsuz davranmasıyla :

a) Görevli bulunmasıyla bir YÖNETEN'i,

b) Herşeyden önce bir İNSAN olmasıyla YÖNETİLEN'i gözetmesiyle de SANATÇI'yı etkilemektedir. Bu çok doğaldır. Ama başta söylediğim ve doğru olması gereken gibi soy bir sanatçıyı ortak bir anlatıma, ortak sözcüklerin kısırlığına götürmez. Tam tersine kişiliklerin çoğunluğuyla paralel olarak sanatçı evrenine bir çok özgün anlatımlar, sözcükler katar. Bence, bir toplum böylesi bir sonuç elde edememişse gerektiği kadar bilimlisi, atılganı, ününü tehlikeye atarak deniyeni yok demektir. O toplumda bilisizler YÖNETİM'e etki ediyorlar demektir.

Öyleyse, bir sanatçının, sanatçı kişiliğinin ekonomik ya da politik düzensizliklerle ilişkisi onu ortak bir duyarlığın yapıtlarını vermeye zorlıyamaz. Böylesi bir sonuç ta, SOYLU bir sanatçı çıkış noktasından ele alınırsa GERÇEĞE ve DOĞAL'a yakındır.

A. OKTAY **«Biz (T. UYAR. E.CANSEVER) ortak bir anlatıma varmışsak, buna zorunluyuz»** demeğe getiriyor. Ayni zamanda, ayni noktaya varan, çıkış yönleri değişik ozanlar için bu doğru sayılabilir ama A. OKTAY, E. CANSEVER'in durumları böyle bir yargıya aykırıdır. Kaldı ki çıkış noktaları ayrı olan ozanların ayni yere varmaları (ayni zamanda) olanaksızdır. Oysa durum, konuda ne kadar bir birleşime varılırsa varılsın anlatımın ve özgün, özel bir duyarlık getirmenin ortaklaşa bir çaba olmasını «Hoş görmek» bir büyük çelişmeye düşmek ya da nalıncı keserinin yaptığını yapmaktır. Ne A. OKTAY'dan ne de E. CANSEVER'den böyle bir şey beklenemez. Bence A. OKTAY'ın bütün tepkisi «Ortada bütün gerçeğiyle duran bir ETKİLENME OLAYI'nı yadsıyarak kendisini temize çıkarabilme kaygısından geliyor ve çelişmesi de burdan doğuyor. (26. sayfada)

---

gamber olamazmış.

— *Radyo orkestranızla yeniden çalışmaya başladığınızı duyduk...*

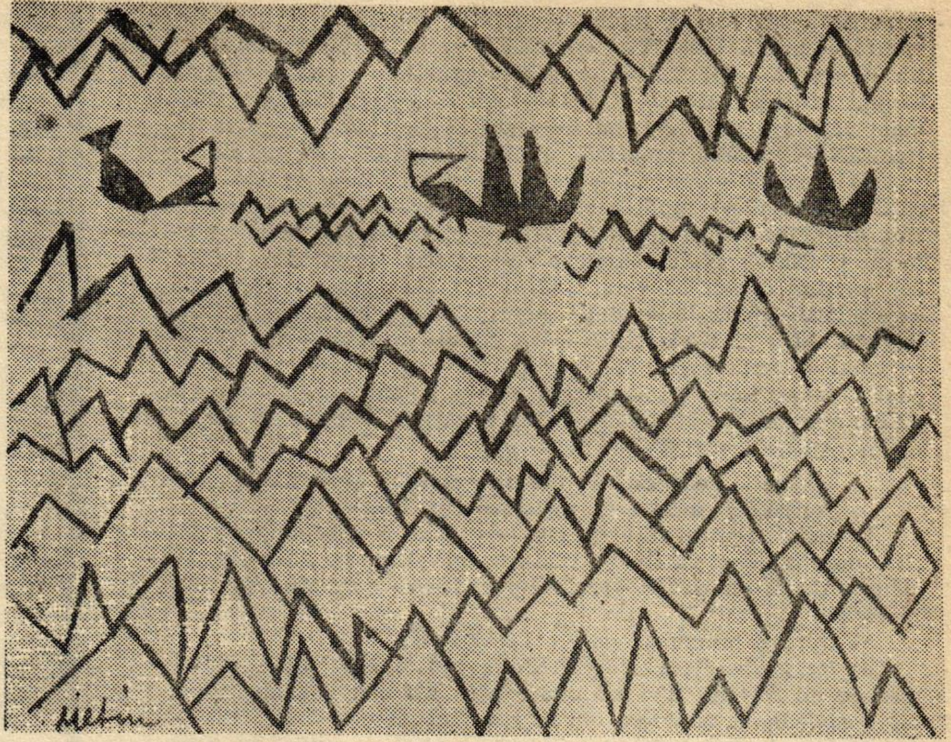
— Şimdilik bandlar alıyoruz. Ocak turnesinden dönünce konserlerim'ze başlayacağız.

— *Halkevlerinden gelen haber bültenlerinden büyük bir koro kurmakta olduğunuzu öğreniyoruz. Çok sesli müzik konusunda memleketimizin durumu düşünülürse bu haber çok ilgi çekici oluyor.*

— Ötedenberi yurdumuzda çok sesli müziğin yayılabilmesin'n ancak korolar vasıtasiyle olabileceğine inanırım. Bunun nedenleri şunlardır :

Memlekette orkestralar kurmak bugün için olacak işlerden değ'ld'r. Bu kere orkestraların kurulması hem çok zaman, hem çok para isteyen bir iştir. Bir orkestra üyesinin yetişmesi için en az onyıllık b'r zaman ve yuvarlak bir hesapla yüz-bin lira gibi büyük bir para gerek'r. Sonra memleketin durumu yeni orkestralar kurmak şöyle dursun kurulmuş olanları b le zar zor ayakta tutabilecek bir halde. Böyle oluşu da ayrıca anlamsız. Örneğin kendim'zi yetiştiremeyince kucak dolusu parayla opera orkestramızda yabancı sanatçıları çalıştırıyoruz. Oysa bir koronun yetiştirilmesi çok daha az zamana ve paraya bağlıdır. Orkestra kurmanın yukarıda anlattığım zorluğuna karşı, hemen her ilimizde bir amatör koro kurulabilir. İyi ve gayretli bir müzik öğretmeni dahi düzenli bir çalışma ile okulunda veya çevres'nde bir iki yıl içinde dinlenilebilecek bir koro meydana getirebilir. Bu hususu sistemleştirdiğimiz zaman, kısa süre içinde yurdun her tarafında çevres'ne büyük etk'ler yapabilecek korolar kurulmuş olacaktır. Koroyu yalnız teknik kolaylığı bakımından değil, kitleler üzerine yapacağı eşsiz etkileyici kuvveti bakımından da düşünmek gerekir. En etken müz'k insan ses'yle yapılan müz'ktir. Halk türkülerimizin koro için armonizasyonlarının yapılması da, halkımızı çok sesliliğe alıştırma yolunda büyük yardımcı olacaktır. İşte bütün bu nedenlerden ötürü koroların kurulup çoğalması kendi kariyer'm dışında ik'nci amacımdır. Biz Anadolu çocukları sanat ve kültürün her çeş't meyves'ni halkevlerinde tatmıştık. Ben şahsen ilk tiyatroyu, ilk konseri, ilk res'm sergis'ni.. halkevinde görüp öğrendim. Bunun büyük minnet duygusuyla ilk koroyu da halkev'nde kurdum. İsteğim bu koroların yurdun her yerine yayılmasıdır. Bunun için elimden gelen her şeyi yapmaya hazırım. Gerekirse meslekdaşlarıma yardım iç'n Anadolu'nun herhangi bir yerine gid'p, bir süre orada kalarak yardım edebilirim. Koro kurmak koro şefinin yetişmesine bağlıdır. Bunun için gerekli makam ve yerlerle konuşarak, ilk fırsatta koro yöneticiliği kursları açmak istiyorum. Halkevinde kurduğum korodan başka bir de Askeri Mızıka Okulu'nda erkek korosu kurmuş bulunuyorum. İsteğim bu kanalla orduya iy', doğru, temiz şarkı söylemeyi, daha sonra da çok sesli müziği sokmak. Müz'kseverlerim'z, aydınlarımız bu konudaki düşüncelerini ve istekler'ni derginiz yoluyla bildirirlerse sevinirim.

— *Başarılar dileriz.*

Ş. AVNİ ÖLEZ

TEL ÖRGÜ

Dışarı çıkamıyordu adam. İçeri giremiyordu kadın. Arada çok karanlığın yumağından boşalmış telörgü vardı. Sonra adam içeri giremiyordu. Sonra kadın dışarı çıkamıyordu. Arada çok ıslaklığın kara-sarı bunaltısından çözülmüş telörgü vardı. Daha sonra kimse dışarı çıkamıyordu. Daha sonra kimse içeri giremiyordu. Arada toplum açısından çok bozuk pergel ayaklarıyla geçmiş telörgü vardı. Mutsuzluğun ortanca boyutunda ilk doğa göstergesi, bir duvar yıkıntısı boyunca iri gölgeler çizmekte süregiden çim yeşiliydi.

Akşam sancılarını üçe-beşe bölmüş yüreğiyle kuşgözü karanlığa vurdu adam. Elinde kuru ekmek vardı. Elinde körelmiş kalem vardı. Ekmeği dişledikce kalem tutmayı us ediyor ve kaleme el attıkca da acıktığını duyuyordu. Kimsesizdi saatlerin çoğun yürümeyi unuttukları bir yerde. Usunda canlılık geziniyordu. Dost yüzleri ansıyordu acısından, giderek. Es yuvarlakları üstüne küçük gam yazmayı düşledi, başaramadı. Çok kutsal böceklerin yeryüzü şöleninde tıkabasa doydukları ve kişilerin göşyaşı bulutuna kıyasıya girdikleri saatti adamın gerçeklerle kırankırana dövüştüğü o saat. Yenik düşmüştü ölümlü yargıların savaşında. Ufalmış gözlerini elinden geldiğince daha ufaltıp, yüreğini taş-taş çökerten ağırlıkta sustu tüm.

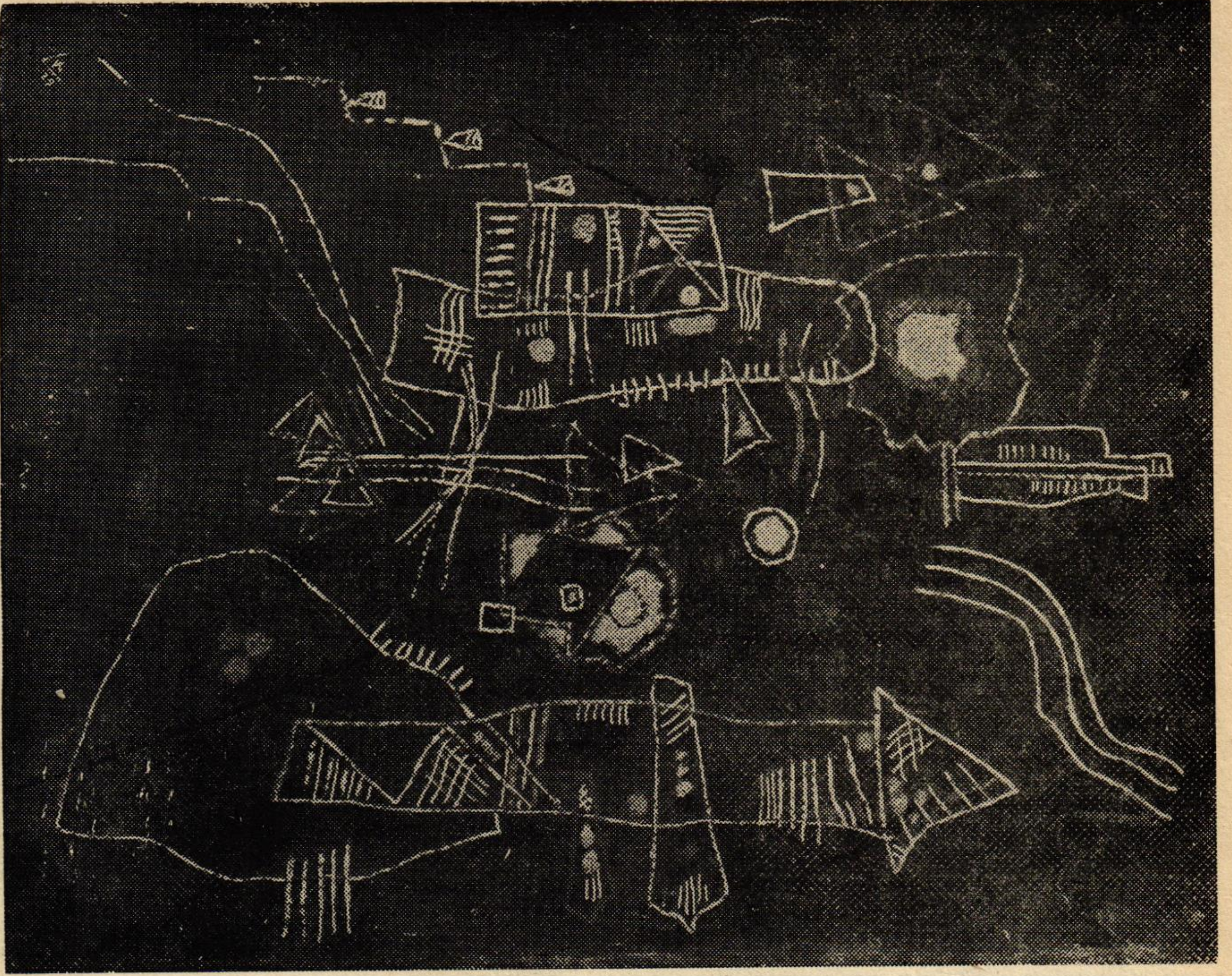
Akşam sancılarını üçe-beşe çoğaltmış içgüdüsüyle aslanağzı geceye düştü kadın Elinde yoksulluğun dilekcesi vardı. Elinde uzun bir süre insan karnı görmüş canlının eli vardı. Kendikendineydi varoluş tuzağının çepeçevre kazıldığı bir yerde. Gözlerinde sıcak geziniyordu. Uğru yüzleri ansıyordu öfkesinden, giderek. Bir yuvarlakları üstüne ezgi döşemeyi düşledi, başaramadı. Çok yalan döşeklerde en uygunsuzca yatıldığı ve kişi günahlarının en ucuza kapatıldıkları saatti kadının çıplak beyazlığa göğüs dayadığı o saat. Kölece bir duygululukla, yitmişliği üstüne usavuruyordu gelecek günlerinin içgüdüsünü. Büyümüş gözlerini dilediğince daha büyütüp, yüreğini taş-taş çökerten ağırlıkta sustu tüm.

Çok soyut duvarın yaşanmamış gölgesine sığınmışlardı adamla kadın. Çok açlıklarıyla üşümek üstüneydiler. Dar yüzölçümlerde sakıncalı bir uzak korku yüzüyor gibiydi. Telörgü ortamını ilk aşan, duygusuzluk oldu. En körelmiş elleriyle kalemi boşladı adam. Sonra kadın o çok sağır elleri boyunca bir boşluğa yürüdü. Ilımlı bir gecekuşağı sargısı sıkıca dolanıyordu gözönü boyutlarını. Soyut duvarın gölgesini delip geçti düşlenen ışıltıda bir üçüncü çizgi. Uzun süre insan karnı görmüş canlı, çok haykırı tutmuşluğun yorgun acısıyla salınıyordu ilk iki çizginin yanı-sıra. Üç çizginin de giysi noktaları yokötesi bulutuna girmiştiler. En yoksul düşündeki dilekcesini buluta uzattı kadın. Adam hırsla dilekceyi tutup yırttı. «Deli misin sen...» dedi, «onun kendine yararı dokunmamış ki sana dokunsun...» Kadın içtenice yakarıyordu gökkatına. Kocası kurtulsun istiyordu. Kocası telörgü dışına çıksın istiyordu. Düşüncelerini olanca çıplaklığıyla okudu adam karısının. Yüzünü buruşturdu. Çokkez ölümlü olmanın bahtsızlığını yeniden duyuyordu. Ona olan sevgisini bir soyut aracı bulmakla söyleyebilecek güçsüzlükte olduğunu yeni anlıyor değildi karısının. Oysa böyle olmasın istiyordu. Acıdan titreyen kirpikleri gözkapaklarıyla birlikte düştüler gözbebekleri karanlığına. Ötede yorgun salınışlı üçüncü çizgi ağlamak üstüneydi. Kadın, elinde bir dilekce olmadığına yanıyordu. Güvenini yitirmişti. Adam eğri bir dirençle eksenine yöneliyordu yeryüzünün. İnançsızdı.

Çok karanlığın yumağından boşalmış telörgü içinde kişiler sualtı evrenini yaşar güçteydiler. Günyanığı nasırlaştırmıştı derilerini. Sırtlarındaki hörgüçler ve yüzlerindeki korkunç karanlıkla, dağ hayvanlarını andırıyordular. Başlarında elleri ağaçtan özge hayvanlardı dikilip duranlar. Taş kırılıyor, taş taşınıyordu bitip tükenmesiz. Aç gövdelerde uğraş hırsı yenik düşüyordu giderek. Susuzluk çoğun kavurucu bir yeldi yüreklerde. Mutsuzluğun ortanca boyutundaki çim yeşili göstergesi salt çöldüşü saatleri boyunca büyüyordu. Yasak tutkularla üstüste ve saygısız bir tutsakcı düşünüyle vurulmuştu kişi sırtlarına hörgüçler. Korku karamsılığı uygarlık ilkelerinin tümce yıkılışını öykülüyordu. Telörgü ilkel bayrakların açılış övgüsüydü. Telörgü, bahtsızlıktı.

Akşam sancılarını üçe-beşe bölmüş yüreğiyle kuşgözü karanlığa vurdu adam. Elinde kuru ekmek vardı. Elinde körelmiş kalem vardı. Kimkime doğuşun gereksiz bunaltısı içindeydi ve kurumuş gözpınarları çevresi acı doluyordu. Tutsakcası bir ezgisizlik başdönmesi getiriyordu için-için. Önce gerçekten kurtulmak gerekip gerekmediğini düşündü adam bu sancılı yerden. Kurtulsa nereye gdecekti ki... Usu çoğalmalar üstüne çağrışım deneyine yaklaşıyordu. Ne olursa olsun, kaçacaktı. Uzun bir süre insan karnı görmüş canlı büyüdü gözlerinde. Onun ezgimsi ağlayışı, yüreğinin daha taşlaşmamış bir ucuna gelip oturdu. Adam şimdi sövüyordu vargücüne sığınıp. Elinden iri taş parçalarını bıraktı. Elindeki kuru ekmekle körelmiş kalem yok oldular birden. Kimkime doğuşun bunaltısından çıktı adam. Kıvançlıydı. Çok karanlığın yumağından çözülürcesi, koştu. Geride koca bir sualtı evreni bırakıyordu. Telörgü boyutları üstüne dikildi olancası hırsla. Geride o hiç alışık olmadığı sürekli sesleri duydu hırsla dikilişinin en koyu yerinde. Nasırlaşmış derisine tel-tel sıcak dokunuyordu. Aştığını varsaydı tüm telörgü boyutlarını. Gövdesi uzunca bir boşluğa asıldı önce. Sonra yeşil bir denizin çoğun kıyıya inen serinliğine dayadı başını. Kıvançlıydı. Büyümüş gözlerini kutsal bilinen yücelikte daha büyütüp, yüreğini taş-taş çökerten ağırlıkta sustu tüm.

Günyanığı yeni nasırlar döküyordu kişi derilerine. Yasak tutkularla en saygısız o tutsakcı düşünce birlikte ölümsüzdüler. Çok yüzbininci korku karamsılığı, uygarlık ilkelerinin tümce yıkılışını öykülercesi, süregidiyordu. Mutsuzluğun ortanca boyutunda ilk doğa göstergesi, yıkıntı bir evren boyunca iri gölgelerle büyüyen çim yeşiliydi.

Peinture : Kandinsky, 1929.

ALEXSANDRE LİBERMAN'DAN
CEMİL EREN

KANDINSKY

Vassili Kandinsky non figüratif bir sanat yapıtını boya ve fırça ile yapan ilk kişi oldu. 1910 dan önce bir tablo bir şey temsil etmek zorundaydı; sanatçı gerçek ve bilinir bir konu yoluyla verirdi vereceklerini, Kandinsky ve soyut sanatın diğer öncülerinin büyüklüğü yeni bir tarzda resim yapmaktan değil, sanat yapıtına yeni bir anlam vermekten gelir. Gelenekçi sanat rahatça anlaşılır; ilk bakıştan itibaren sanatçının neyi sunduğu bilinir. Gerçekte, bu, sanatın yüzden görünüşüdür; büyük gerçekçi yapıtların derinlerinde elle tutulanı güzellik ve evrensel gerçek plânına taşıyan yüksek bir anlam daima gizlidir. Elle tutulanın bu türlü verilişi şüphesiz soyutlamanın yollarından biridir. Soyutlama, sanatta, yeni değidir; kendinin üstüne çıkamıyan, yüksek bir düzece erişemiyen sadece kötü yapıtardır.

Kandinsky tarafından gerçekleştirilen devrimin esası, tablonun konusunun soyutlamanın bizzat kendisi oluşudur. Kandinsky, şimdi non figüratif denen soyut sanatı nasıl tesadüfen bulduğunu anılarında anlatır. O zaman 44 yaşındaydı. Açık havada çalıştıktan sonra, akşam, gün batımı, zihni yaptığı işle meşgûl eve dönüyordu; atölyesine girerken birden «içten bir ışıkla aydınlanan, tarif edilmez derecede güzel» tablosu ile karşılaştı. Bu gizemli tuali üzerinde ancak «hiç anlamı olmıyan formlar ve renkler» ayırdedebiliyordu. Hemen, kendi resimlerinden birinin ters dönmüş olduğunu anladı. «Ertesi gün, gün ışığında bir gün önceki izlenimi aradımsa da ancak yarısını bulabildim. Tuali ters çevirdiğimde bile yine objeyi görüyordum; fakat grubun mavimsi ışığından yoksun olarak. O zaman anladım ki obje resmime zarar veriyordu... Ayaklarımın önünde korkunç bir uçurum açılıyordu.»

Bu sıralarda, insan düşüncesi, Freud tarafından meydana çıkarılan iç dünyanın derinlikleriyle Einstein'ın sonsuzu arasında yırtılmıştı. İki dünyanın hududunu teşkil eden deri, sanki dipsiz derinlikleri keşfetmekten çatlamıştı.

İnsan yüzyıllardan beri, insanî yaratıkların, hayvanların, ağaçların, çiçeklerin, dağların, denizlerin, nehirlerin görülebilir dünyasına alışmıştı ve işte Kandinsky gibi bir adam, aniden, bakışını dışa değil de kendi içine çeviriyordu.

Monet ve emperyonistler ışık ve renkle yapılmış metamorfozu vererek doğal biçimleri çoktan bozmuşlardı. Van Gogh, post empresyonistler, Matisse ve fovlar gerçeğe aykırı renkleri ile doğaya sanatçının iç görünüşünü empoze ederek doğadan çok uzakta kalmışlardı zaten. Cezanne, forma saldırıp insan vücudunu bir ritm yardımıyle deforme ederek, manzaranın yapısını bozarak doğruca kübizme gidiyordu. Picasso ve Braque Cezanne'ın öğretiminden yararlanmışlardı, ve onların kıristallerinin yüzeycilikleri objenin kutsallığı efsanesini parçalamıştı.

Her ressam kuşağı bir öncekinden daha ileri gitmişti. Bir kez objenin tabiatı değiştirilip ona işkence edildikten sonra, bazı ressamların daha uzağa gidecekleri ve piktüral zorunluluktan sanatın tek amacını çıkaracakları gün nasıl olsa gelecekti. Kandınsky, «Tablonun gerçek konusu bizzat resimdir», dedi. Onun zekâsı ve gözü zamanımızın sanat devrimini açacak olan tetiği çekmeye hazırlanmıştı.

Muhtemelen Moğollardan inme bir Rus aristokratı olan, dinî ve kültürel gelenekle iyice dolu olan Kandinsky 1900 yıllarında metafizik ve bilimsel araştırmaların hüküm sürdüğü ültra uygar bir Almanya'ya geldi. Garip bir rus mistisizmi ve batı estetiği karışımı onu non figüratif sanatın keşfine hazırlıyordu.

5 Aralık 1866 da Moskova'da Sibiryalı bir aile içinde doğmuştu. Hukuk ve ekonomi politik okumuştu, ve 23 yaşında Rusyanın içine giden bir etnoloji ekibine dahil olmuştu. 34 yaşında, bilimsel mesleğinin bittiğine hüküm vererek, Almanya'ya resim öğrenmeye gitti. Bir ressamın tüm gençliğini güzel sanatların etüdüne ayırmaması az görülür örneklerden.

1914 te savaş ilânından sonra Moskova Güzel Sanatlar Akademisinde profesör olmak için Rusya'ya dönüyor. Rus devriminden sonra Almanya'ya geri geliyor ve Weimar'da modern dünyanın estetik ihtiyacına sanat ve teknik aracıyla cevap vermeye çalışan Bauhaus'a giriyor. On yıl müddetle, bu uluslararası verimli ressam ve mimar grubunun en canlı elemanlarından biri oldu: Lyonel Feininger, Amerikalı; Paul Klee İsviçreli; Kandinsky, Rus; Moholy - Nagy, Macar; Walter Grop'us, Alman. 1932 de Hitler, Dessau'da tekrar toplanan grubun dağıtıldığını ilân ediyor; özgür bir sanatçı için Almanya'da yaşamak imkânsız hâle gelmişti. Kandinsky, 1933 te, 13 Aralık 1944 te, 78 yaşında ölümüne değin yaşıyacağı Paris'e gitti.

Karısı Nina ile Seine kenarında, Nevilly'de orta halli bir apartmanda yaşadılar. Narin, ciddî ve daima alımlı bir kadın olan Bayan Kandinsky hâlâ orda yaşar.

Apartman gerçek bir atölyeyi ihtiva etmediğinden en büyük odayı, salonu, çalışmaya ayırdı. Duvarları gri, pencerenin önüne yerleştirilmiş olan büyük çalışma masası üzerinde daima yazı makinası, bir haç, bir gül, kusursuz şekilde dizilmiş kurşun kalemleri, yazı kalemleri ve bıçakları dururdu. Duvarlarda ikonlar asılıdır; birkaç köylü heykeli bir Tanagra yanında durur. Büronun önünde bir gramofon ve Kandinsky'nin ölümünden beri kimseni oturmadığı kumaş kaplı koltuğu bulunur.

Kandinsky'nin 10 yıl yaşadığı bu küçük odada düzen, temizlik ve metod hüküm sürer. Şişeler, bardaklar ve toz boya kavanozları raflar üzerine dikkatle yerleştirilmiştir. Kandinsky renklerini kimya âletleri ile ve kimyager titizliği ile karıştırırdı. Bir etajer fayans potalara, diğeri saydam cam şişelere, bir diğeri beyaz porselenlere, deney tüplerine ve eczacı vazolarına ayrılmıştı.

Ziyaret ettiğim gün, bir birine zıt iki tual esmer ahşap sövalenin üzerine konmuştu. Biri, 1906 tarihlisi ön - soyut bir peyzajı gösteriyordu; bana öyle geliyordu ki kabarık boyalı yüzeylere dokunulsa ses çıkarırdı. Hemen yanında, saf geometrik bir kompozisyon: «İki yeşil nokta». Onda sanatçı, bu kez duygunun ihtirasında değil, gözetlemenin sessizliğin-

---

çocukça

Torkularımdan kalma bir ay al sarkıt bana
o denli temiz olsun derelerde yıkanmış
kurutulmuş göklerden nasıl bir sıcak bakış
sana dokunma dedim hani bir akşam olsa

o kadar gülme yok mu
adamca bir balonu hep uçurur esinti
sorar ya hep gitse kimseler kalsam
olmaz denilmez sonra unutulur perdeler

tanırım o gönderdi çamın ardından gözler
çocukluğun kargası aman duymasın sakın
yoksa karışılmamış öyküleri unutup
denizin bitiminde hep de gözüm kalırdı

GÜVEN TURAN

de güzelliği yaratmıştı. Bu tuale baktığınızda gözünüzün dinlendiği, izlenimini alıyordunuz. Kandinsky devamlı şaşırtır, okşar, ısıtır, entrika yapar; bir çeşit gözü temizlemedir bu. Bu büyük tual en küçük ayrıntılarında bile büyük bir tablonun konusunu teşkil edecek buluşlar taşır.

Kandinsky günlük hayattan ancak bir kapı ile ayrılmıştı. Kapı aralığı ve mutfak kapısı şövalesinden iki adım ötede bulunuyordu. Çalıştığında kapının zilini ve uşağın en küçük hareketlerini duyuyordu. Fakat bu denli rahatsızlıklar onu sıkmıyordu; tablosunda ne yapacağını çok iyi biliyordu; hattâ ilk krokiyi çizmeden önce bile onu zihninde görüyordu; ilk esininden nadiren ayrılıyordu. Görüşünün mutlak kontrolü ona günlük realitenin kaosunda yaratma olanağı veriyordu. Bundan başka, kendine büyük güveni vardı.

Harikulâde bir belleğe sahip olan Nina Kandinsky kocasının büyüklüğünün farkındadır. 1916 da evlenip birbirlerini hiç bırakmadılar; yalnız ölüm ayırdı onları. Yurtlarından uzak yaşantılarını paylaştığından, modern sanatın doğuşunun tarihini en iyi bilecek durumda bulunuyordu.

«Kandinsky derdi ki, gülerek anlatıyordu, anıtlar dikmek için ressamların karılarına danışılsaydı kımıldanacak yer kalmazdı.» İnsan ve sanatçıyı hayranlıkla anlatıyordu. Bir sanatçının havasını veren küçük ayrıntılarla süslü fevkalâde anılar ortaya döküyordu.

«Fevkalâde duygulu, cömert, daima başkalarını düşünen bir yaratık, gerçek bir aristokrattı. Ona göre fena bir zevkin işareti olan bohemlikten müthiş korkusu vardı. Düzensizlik ve kirlilikte onu korkuturdu: Çok kere, «Ben giyimli, beyaz kıravat takmışken bile resim yapabilirim», derdi.

«Neş'e, onun için, çocuklar gibi, temiz kalpliler gibi doğaldı. Ağlanacak şeye gülebilir. Bulunduğu toplumda daima en genci sanılırdı. Hoş görü ve bilgelik saçardı ve çok az görülen, diğerlerine kendi gücünü aşılama verisine sahipti. Her şeyde pozitif olan şeyi ayırmasını bilirdi.

«Günlük saatleri düzenliydi, fakat boş zamanlarda bırakırdı. Saat 9 da kalkar, yıkanır, sonra kahvaltı için masaya otururdu: Bu, günün kutsal saatıydı. 11 den yarıma değin çalışırdı, sonra Seine kenarında küçük bir gezintiye çıkardı. Doğa ile kesiksiz bir ilinti ihtiyacını duyardı.

«O soyut ressamın, «Doğaya gittikçe daha çok bağlandığımı duyuyorum» dediğini duyardım. «Onu bir model olarak görmekten vaz geçtim, ona hayran olmak ve zevk almak bana yetiyor» derdi.

«Saat birde yemek yerdi. Eğer sabah çalışması onu biraz yormuşsa, bir polis romanı okurdu. Yemekten sonra dinlenme, sonra bir rus çayı ve geceye değin atölyesinde çalışma. Akşam yemeğinden sonra okumaya koyulurdu. Özellikle Dickens onu dinlendirirdi.

«Zaman zaman radyo veya plâk dinlerdi. Müzik sinirlerini yatıştıran en iyi çare idi, özellikle senfonik kompozisyonlar dinlerdi. Gençliğinde müzik etüd etmişti; çok güzel piyano ve violonsel çalardı. Seçtiği besteciler Beethoven, Bach, Moussorgsky, Stravinsky, Prokofiev'ti.

«Dışarı çıktığında ancak iyi lokantaları severdi. Bauhaus'taki yılları mutlu yıllar olmuştu. Orada modern sanatın bir diğer üstadı ile dostluk kurmuştu; Paul Klee ile. Paul Klee içe dönük, Kandinsky dışa dönük. Basın Bauhaus grubuna ve Kandinsky'nin sanatına saldırdığında Paul Klee onu görmeğe gelir, soyut tablosunu seyreder, Composition VIII, ve: «Bu bir deha eseridir» der. Kandinsky, toplumun anlayışsızlığının bir sanatçıyı takviye edeceğini mükemmelen biliyordu. «Mutluyum ki soyut sanat tanınmıyor, bu bir kuvvet ifadesidir» diyordu.

Hayatının büyük bir kısmını Rusya'dan uzakta geçirmesine rağmen kendini damarlarına değin rus hissediyordu. Moskova'da, surlarla çevrili Kremlin'i, yüzlerce Bizans kilisesi ve doğu Slav mimarlığının bol fantezisiyle eski Moskova'da geçen çocukluğunda bütün hayatını etkileyecek anılar kazanmıştı. Sanatının kökleri ikonlara varır; dindardı ama nadiren kiliseye giderdi: «Ne garip ki dinsizler var!», derdi.

Gençliğinde, Rusya'da, Monet'nin «Bir ot yığını» isimli tablosunu görmüştü: «Bu bana şu izlenimi verdi: Bir anlamda, resim bizzat resmin konusudur O zaman kendi kendine, bu yolda daha ileriye gidi-

lemez mi? diye sordum. Bu denemeden sonra ikonlara yeni gözlerle baktım, demek istiyordum ki sanatta soyut olanı ayırıyordum.»

1912 de yazdığı önemli kitabı «Ruhsal armoni sanatı»nın bir yerinde: «Sanatın ve insanın kurtuluşu ruhsal düzendir. Dinî bir ressam olmak için bir Madonna yapmak gerekmez.» 1911 de Kandinsky, Macke ve Marc'ı içine alan Blaureiter grubu Münih'te kuruldu; «Yeni bir rönesansa, iç rönesansına» inanıyorlardı. «Sanatçının mutlak özgürlüğünden söz ederek: «Bu ruhsal özgürlük hayatta olduğu kadar sanatta da gereklidir.», diyordu Kandinsky.

Soyut sanat, sanatçının ruhunu yansıtarak, onun iç benini ortaya çıkarır; en kudretli verileri, en yüksek faziletleri gerektirir. Gerçekçi kötü bir tablo daima gerçeğin bir gölgesini verir, fakat kötü bir soyut tablo, iki şeyden birini: Söyleyecek sözü olmıyan bir sanatçıdan çıkmışsa saf bir dekoratif denemedir veya ruhsal yoksulluğun utandırıcı çıplaklığını ortaya çıkarır.

Soyut sanat anlaşılmadı, henüz de öyledir. Onun anlamdan yoksun olduğu, kutsal ve güzel olan her şeyi yıktığı söyleniyor. İşin acı yönü şu ki bu sanat en yüce formu içinde tersine insan ruhunun en yüce özlemlerine baş vurur ve düşünce krallığının tam ortasında yerleşmeye çalışır. Kandinsky sanatı «az ölçüde göze, daha çok ruha seslenen bir şey» olarak görüyordu.

Onun için en yüksek sanat müzikti. İnanmıştı ki tüm yaratıcılar, ne olursa olsun, müziğin metodlarına uymaya ve kendi sanatlarında ona uygun düşmeye zorunludurlar. «Müzik üstadların en iyisidir, sanat şöyle veya böyle bir olayın çoğaltılmasını değil fakat sanatçının ruhunun anlatımına ayrılmıştır.», diyordu.

Resim diline çevrilmiş armoni, ritm ve kompozisyon kuralları ressamı, kendi anlamında, sanatının en yüce tepelerine sürüklemek zorundadır. «Klavye olarak renkler, armoniler yapmak için gözler, ondan ses çıkartmak için de ruhu vardır ressamın.»

Soyut sanatı anlamak için heyecanlı bir tepki lâzımdır. Seyirci ile tablo arasında bir sempati bağı bulunmalıdır; daha edebî bir anlatımla, seyirci ona aşık olmalıdır. Mantık ve anlayış her şeyi onaylamaz, fakat realite ile teması altüst eden heyecan sizi çekimin elverişli koşulları içine sokabilir ve size gerçeği seziş yoluyla kavratabilir.

Soyut sanat seyirciyle doğrudan doğruya ilinti kuran bir teşebbüstür, ön yargılardan ve gerçekleşmiş ortaklıklardan sıyrılmış seziş yollu bir yanıtın araştırılmasıdır. Soyut bir tabloya bir anlam aramak bir kapıyı yanlış anahtarla açmaya uğraşmaktır. Anlam vardır, fakat kelimelere çevrilemiyen bir anlam. Kandinsky derdi ki: «Bir şey anlamsız gibi göründüğünde, başkalarının, «bu anlamsız» diye atılmalarını ciddiye almamak lâzımdır. Biçimli değilse, dünyada bir şey anlamına gelmiyen tek şey değildir o.». Hayatta, her şeyi tanıdık, bazı anlar heyecan ifade edilemez ve kelimeler yetersizdir; o halde objelerin tanımlanabildiği plânın ötesine yerleşmesi görüşü pekâlâ non figüratif sanatın görüşüdür.

Soyut sanata anlamdan yoksun diye karşı çıkanlar ruhu kelimelerle tanımlamak gerekseydi çok sıkıntı çekerlerdi. İç yaşantımız, vücudumuzu gerçek (ben)in içinde saklı olduğu bir zarf olarak kuvvetle duyduğumuz bir plânda geçer, öyleyse bu ruh ve zekânın kendi kuralları ve zorunlulukları vardır.

Bir sanatçı ruhunun gerektirdiği her yaratıcı eylemi ancak kendi zorunluluklarının kurallarına dayanarak bulabilir. Bu zorunluluk sanatçının çözülmeyen gizidir; o neyse odur; duyduğu şey o gizli emirdir. Çok az yaratıcı bu yüksek emire boyun eğer.

Kandinsky'nin şu basit kelimeleri onun hayatının ve sanatının özetidir, ve bunlar yaratıcı dehaya kural olabilirler: «Formüllere düşmeyiniz. Değişiniz. Kendinizi bulmaya çabalayınız. Taklit etmeyiniz, ki sanatınız sizin olsun.»

---

sonbaharla giden

Gider sonbahar yağmurları altında
Kimi güleç, kimi tedirgin insanlar
Biraz eziklik belki; yollar, parklar
Ama en güzel güneşimizdir bizim
En güzel boşluğumuzdur uzanır orda.

İstese bölüşürdük uzıyan yolları
Yağmurlu ikindileri, ıslak akşamları
Bir çiçek kırmızısını, bir dal hışırtısını
Bir merhaba sesini..

Neden sevemez insan delice, çılgınca
Toprak kokusunu, yosun yeşilini, gün ışığını
Islanmış kayaları..
Neden itilir sıcaklığı ellerin, dudakların?

Oysa bizdendir hep sonbaharla giden
Başka günlere sevilmemiş günlerden.

Kemal BURKAY

sone 30

Bazen geçmiş günlerden kalanları anarım
Bir araya gelince hoş sessiz düşünceler;
Aradığım şeylerin yokluğuna yanarım,
Gönlümü yitenlerle çektiğim yaslar deler.
Yaş bilmeyen gözlerim boğulur da yaşlara
Ölüm gecesindeki sevgili dostlar için,
Depreşir yüreğimde nice kapanmış yara,
Yitip gitmiş yüzlere inlerim için için.
Geçmiş yaslar yeniden beni yürekten vurur,
Acıları saydıkça bir bir, içim kan ağlar;
Gönlüm, eski dertleri anıp çile doldurur,
Borcum bitmemiş gibi yine keder borcum var.
Ama, sevgili dostum seni andım mı yeter:
Bütün yitenler döner, bütün acılar biter.

VILLIAM SHAKESPEARE
Türkçesi : Talât Sait HALMAN

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

DÜDÜKLÜ TENCERE — Hacıbayram'da cenazeden dönüyoruz. Bir çocuk elimize bir kâğıt sıkıştırdı. Başında iri harflerle «NUR» adını görünce, biraz da çevredeki kitapçıların niteliğinden olacak: «Nurcular yine dergi çıkarıyor galiba?» dedik. Meğer bir düdüklü tencere ilânı imiş... Ama, Hacıbayram'da dağıtılması acayip geldi doğrusu... Düdüklü Tencere'ye «Nur» denilebildiğine göre, nurlu bir yanına da «Düdük» diyebileceğiz.

BASKIN — İzmir'de «satılık kızlar» mahkemeden çıkarken, kimileri yuha çekmiş. Acınır, ayıplanır, ama yuhalanabilir mi? Bu olay, bize eski mahalle baskınlarını hatırlattı. Hele, İsa'nın, böyle bir kadını taşa gömmek istediklerinde: «Bu işi yapmıyanınız ilk taşı atsın!» dediğinde herkesin kaçıştığı öykünü hatırlattı.

BİTLİ ÖĞRENCİLER — Bursa'da İsmail Hakkı (?) Tekkesi'nde kurs gören Kur'an öğrencileri bitlenmişler. (Milliyet, 5 aralık 1963).

Hocalar: «Dinimiz temizliği emreder!» diyor. Neden hep iyi şeyler buyuran din'in buyruklarını ayak altına almışız? Bunun cevabını veren yok. Yarın, bu bitli öğrenciler Tanrı'nın buyruklarını yayarken elbette temizlikten de söz edecekler. Çık işin içinden!

HALKI EĞİTİYORUZ — İstanbul Radyosu'nun halk önünde yapılan bir programı ile ilgili gazete röportajında ilgi çekici notlar vardı: spikerlik yapan - her kim ise - bir aralık beş dakika tatil vermiş ve: «Ben şeyimi yapmaya gidiyorum. Şeyi gelen çıkabilir!» demiş. Bilirsiniz, ilkokulların ilk sınıflarında, sıkışan çocukların dışarıya çıkmaları hoşgörü ile karşılanır. Bay spiker de, halkı ilkokul çocuğu yerine koymuş. Aslında, bu spikeri ilkokula başlatmak gerekiyor. Ancak şeyi orada gelirse, öğretmenin hoşgörüsü ile dışarıya çıkabilir.

FESLİ CAZCILAR — Aynı programda bir de, fesli cazcılar var. Amaç maskaralık, anlaşılıyor. Çalacakları saçmalara güvenleri yok ki, bu fesli yelekli, takma burunlu çalgıcılar, maskara kılığına girmeyi gerekli görmüşler. Gerçekte, maskara olmak için festen daha iyi nesne bulunmaz ya!

HİSSÎ SEÇİMLER? HİSSÎ SONUÇLAR — İstanbul Belediye Başkanlığını kazanan filânca parti adayı, yasaya uygun hareket etmediğinden başkanlığı iptal edildi; ondan sonra gelen aday başkanlık koltuğuna oturdu. İşin doğrusu, biz bile: «Kabul etmiyecekti!» dedik. Neden? Memleketimizde her şeyin «hissî» olduğundan... Halk seçmiş, ama, adayın yanlış tutumu yüzünden Yüksek Seçim Kurulu iptal etmiş. Eh; kendisinden sonra en çok oy alan aday gelir oturur; işler de yürür. Hayır! Gazeteler, bazı yurttaşlar feryat ediyorlar: «Halk seni seçmedi, nasıl oturursun?» Eğer, o oturmazsa, hiç oy almamış bir kimse atanacaktır. Oysa, ikincisi hiç değilse 115 000 kadar oy almış. Ama, benim kulübümün oyuncusu değil ki o?... İş böyle yorumlanınca, biz bile: «Kabul etmiyecekti!» diyoruz. Demokrasinin böyle yorumlandığı bir ülkede başka ne diyebiliriz ki?

GAZETECİNİN İŞLERİ! — Her gün başyazı ya da başhaber yerinde yerli ve yabancı yıldızların hamile kaldığını, ya da kocalarından ayrıldığını bildiren süslü bir gazete, nasılsa politika yapayım dedi. Ankara'daki temsilcisinin bir «yorum»u gazetenin ilk sayfasında endamını gösterdi. Sonra.. aynı gün, saat 15.00'te yayılan haberle, süslü gazetenin yorum'u iflâs etti.

Kendi düşen ağlamaz! Okuyucu her gazetenin, işbölümündeki yerine alışmıştır. Biliriz ki, süslü gazeteyi açınca, yıldızların hamileliğinden haber alacağız! Elinin hamuru ile ne bulaşırsın politikaya?

ŞAŞIRANLARDAN — Bir Yunanlı rahibe, mesleğini değiştirmiş; şimdi strip - tease yapıyormuş.

Yirminci yüzyılda güzel bir kadının rahibeliği seçmesi aslında bir sapmadır. Kadıncağız, öyles ne dengesini yitirmiş ki, ortayı bir türlü bulamıyor. Manastıra da ora nastırdan gece kulübüne atlamış. Manastıra da ora dan geldiği düşünülebilir. Yarın, yeniden oraya dönmiyeceğini de kimse söyliyemez.

KARNAVAL — Hacıbayram'da cenaze dönüşü, bando Chopin'in cenaze marşını çalıyor. Ölenlerden biri eski bir asker olacak... Bu marş, ağırbaşlı dekor içinde hep etkilidir. Ancak, bu kez pek sönük, hattâ zavallı idi. Cenazeleri izliyen kalabalığın arasında, başları bereli, hattâ sarığa benzer dolamlı, sakallı adamar, kaldırımlarda da tek gözleriyle garip garip bakan çarşaflı kadınlar vardı. Cenazelere saygı gösterisi bu lâübali kalabalığın kıyafet ve tavırları arasında kayboluyordu. Neden, ölüme yakın semtlerde Batılı Türkiye'nin insanları şarklı oluyorlar? Neden, ağırbaşlı olması gerekli bir tören karnavala dönüyor?

SARIKLI DİLENCİ — Yenişehir Postanesi'nin arkasında sık sık raslarız: başına «yeşil» bir örtü dolamış yaşlı bir dilenci oturur, bekler. Çalışma Bakanlığına çıkan merdivenli, yokuşlu acayip geçitin önünde benden önce çıkması beklediğim pırıl pırıl, genç bir subay elbette yeşil sarığın ayırdına varacaktır, dedim. Subay durdu, cebinden para çıkardı ve dilenciye verdi. Yeşil sarığı görmeden geçti gitti.

Biraz aşağıda, ileride Atatürk kılıcına dayanmış, bekliyordu. Ama, tunçtandı. Üstelik, heykelin önünde iki inzibat eri de bekliyorlardı.

DENEME TAHTASI — Ankara'nın deneme okul-

larından birinde... Öğretmen, küçük bir kızın evde hazırladığı ödevine baktı. Beğenmedi. Tuttu, özenle ve emekle hazırlamış ödevi: «Suratına benzemiş!» diyerek çocuğun yüzüne fırlattı. Ödev yırtıldı.

Öğretmen yanılıyordu. Evet; çünkü kızcağızın yüzü güzeldi ve ödev eğer «suratına» benzemişse hiç de fena sayılmazdı.

ZAVALLI PADİŞAH — Yeni çıkan bir kitapta Mithat Paşa'nın nasıl yargılandığını, sonra Taif'te yağlı ve sabunlu kementle (olay 1884'te geçmektedir) nasıl boğdurulduğunu okudum. Sonra, bir Osmanlı tarihi açtım: «Mithat Paşa iyi bir valiydi, ama, iyi bir devlet adamı değildi!» diyordu. İyi bir devlet adamı değildi; çünkü müstebit bir padişahı tahtından indirmiş, sonra Anayasa, Meclis-i Mebusan gibi işler açmıştı devletin başına!

Zavallı padişah da, ne yapsın, devletin selâmeti için... v.b.

Bir Masal Ülkesi: İsrail

İsrail uygar dünyanın içinde gün geçtikçe daha göz alıcı ışıklarla pırıl pırıl yanıp sönüyor. İsrailden gelen broşürler bu masal dünyasını yaratmak için insanların nasıl çalıştığını, insan zekâsının ne inanılmaz işleri gerçekleştirdiğini gösteriyor. Müzik, resim, heykel, seramik, edebiyat, şiir, tiyatro.. sanatın, sanatçının, meseleleri hepsi halledilmiş, hepsi yerini bulmuş durumda. İşte bu dünyadan bazı haberler :

STRAVİNSKY İSRAİLLİLERİ BÜYÜLEDİ

İsrail'de tertiplenmiş olan İkinci Müzik ve Tiyatro Festival'ne katılmak üzere İsrail'e gelmiş olan ünlü orkestra şefi, Stravinsky, hayranları tarafından daha hava alanında büyük bir coşkunlukla karşılanmış, verdiği konserlerde ise İsrailli müzik severleri büyülemiştir.

Kudüs'te, sırf kendi kompozisyonlarının çalındığı bir konseri, «Ateş Kuşu Suiti»ni idare ederek bitiren 80 yaşındaki müzik üstadı, salonu tıklım tıklım dolduran dinleyiciler tarafından dakikalarca ayakta alkışlanmıştır.

Gazetecilere, «İbrani dilinin seslerini harikulade buluyorum» diyen Stravinsky, Tevrat'a dayanarak Hz. İbrahim ve Hz. İshak mevzulu bir eser meydana getireceğini söylemiştir.

İSRAİLLİ KOMPOZİTÖRLERİ DESTEKLEME FONUNUN ÇALIŞMALARI

İsrailli kompozitörlerin, her türlü maddi sıkıntıdan uzak olarak kendilerini bir müddet için de olsa tamamen yaratıcı çalışmalara verebilmeleri için, kurulmuş olan İsrail Kompozitörler Fonu, sekiz müzisyene daha, yeni eserler sipariş etmiştir.

Kompozitörler belli bir devre için yardım görmekte, fakat bu arada meydana getirdikleri eser üzerindeki bütün hakları kendilerine bırakılmaktadır.

Başvekalet, Cumhurreisliği, Millî Eğitim Vekâleti, Belediyeler gibi resmi makamlardan ve fabrikalar, şirketler, kişiler gibi özel kaynaklardan yardım gören bu fonun idarecileri, gönüllü olarak çalıştığı için, elde edilen bütün maddî imkânlar, büsbütün kompozitörlere bırakılmaktadır.

DAVİD OİSTRAKH İSRAİL'DE RESİTALLER VERECEK

İngiltere'nin en büyük empresaryolarından Hochauser, basına verdiği bir demeçte Musevi asıllı ünlü Rus keman virtüozu Oistrakh'ın İsrail'de bir seri resital vereceğini açıklamıştır.

David Oistrakh'tan önce, gene meşhur bir kemancı olan oğlu İgor Oistrakh konserler vermek üzere İsrail'e gelecektir.

İSRAİL «İTALYA ARMAĞANI»NI KAZANDI

İtalya'da düzenlenen uluslararası yıllık müzik konkurunda, İsrailli kompozitör Mordehay Seter'in «Gece Yarısı Duası» adlı eseri sterefonik müzik kategorisinde birinciliği kazanmış ve «İtalya ödülü»nü almıştır.

«İtalya ödülü» İtalya Radyosu tarafından ortaya konmuştu. Bu yılki yarışmaya 24 memleket 88 eserle katılmıştır.

İSRAİL GENÇLİK ORKESTRASI BİRİNCİ OLDU

Hollan'da yapılmış olan Dünya Gençlik Orkestraları yarışmasını, bu yıl da İsmail «Ganda» izci orkestrası, en çok 540 puan üzerinden 538 puanla birinci olmuştur.

GENÇ MİLLİ MÜZİSYENLERİN BAŞARISI

Brüksel Müzik Akademisinin yıllık keman konkurunda birinciliği 21 yaşınmaki İsrailli kemancı Yair Kales kazanmıştır.

Bu birincilik kendisine Brüksel Müzik Akademisinin özel bir bursunu kazandırmıştır.

19 yaşındaki İsrailli piyanist İlan Rogof, Belçika Kraliyet Konservatuarının konkurunda birinciliği kazanmıştır. Kendisi daha önce kazandığı bir birincilik sayesinde Belçika'da müzik tahsilini tamamlamaktaydı.

İSRAİL NEW YORK FİLM FESTİVALİNDE BİR İKİNCİLİK ALDI

New York'ta yapılan Uluslararası Film Festivalinin Dokümanter Filimler kategorisinde, bir İsrail filmi ikinciliği kazanmıştır.

Kudüste'ki İsrail Enformasyon Bürosu tarafından hazırlanan «Ölü Denizde (Lut Gölü) Hayat» adlı bu filmde Lut Gölün'den kimyevî maddeler çıkarma çalışmaları gösterilmektedir.

Film 14 dakikalık olup renklidir.

İSRAİL'DE BAŞARILI TİYATRO YAZARLARINA ARMAĞAN DAĞITILDI

İsrail'de tiyatro eseri yazarlarını teşvik etmek için İsrail Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın Sanat Konşeyi tarafından yılın en iyi tiyatro eserlerini yazmış olan yazarlara 2000 er İsrail Lirası ödül dağıtılmıştır. Genç tiyatro yazarları için bir tanınma fırsatı temin eden bu konkurlar, her yıl tekrarlanmaktadır. Bu yılki konkura 62 eser sunulmuştur.

HEYKELTRAŞLIK

Uluslararası şöhreti olan on yabancı heykeltraş, dört İsraillli heykeltraşla birlikte, Negev çölünde 14 dev eser meydana getirmek üzere İsrail'e gelmiştir.

Başbakanlığa bağlı, «Memleket manzarasını güzelleştirme» komitesi tarafından davet edilen bu heykeltraşlar, eserlerini Negev çölünün ortasında yeni kurulan dünyanın ilk kooperatif şehri, Mitzpe Ramon'dan geçen yolun üstündeki tepelere dikeceklerdir.

Heykeltraşların yol masrafları, yiyip içecekleri komite tarafından karşılanmakta, kendilerine ayrıca 3500 T.L. sı verilmektedir.

Heykeltraşlar, Amerika, Kuba, Yugoslavya, Japonya, Belçika, Avustralya, İtalya, Macaristan, İngiltere ve İsviçre'den gelmişlerdir.

SERAMİK

İsrail devlet demiryolları, Paris'te açılacak olan dünya demiryolları birliğinin merkezinin girişine konmak üzere, Fransa'ya 3,6 x 3 metre ebadında büyük bir mozaik yollamıştır.

İsrailli sanatçılar, Mordehay ve Miryam Gumpel tarafından dört ayda hazırlanan bu mozaik pano, İsrail'de Beyt Alfa bölgesinde bulunmuş olan tarihi bir «zodiak» ın kopyasıdır.

İsrail'de bulunan 12 çeşit renkte taşlar ve İsrail kıyılarında bulunan eski cam parçalarından yapılmış olan mozaik, çimento üzerine işlenmek yerine, plastiğe işlenmiş olduğundan, emsallerine göre son derece hafiftir.

İSRAİL'DE MÜZELER ESER SATIN ALMAK İÇİN ÖZEL TEŞEBBÜS BİR FON KURDU

İsrailli tanınmış koleksyonculardan ve Tel-Aviv,-deki «İsrail» galerisi sahibi Sam Dubiner, İsrailli artistlerini eserlerini İsrail müzeleri tarafından da satın alınabilinmelerini temin için, özel bir fon kurmuştur.

İsrail müzeleri, bütçelerinin yetersizliği yüzünden, yerli sanatçıların en iyi eserlerini satın alamamakta ve bu yüzden de Bay Dubiner'in ifadesiyle «En iyi, modern İsrail sanat eserleri ancak New-York, Paris ve Londra'da bulunabilmektedir.»

Bu yeni fon sayesinde, hem İsrailli sanatçılar yeni bir pazar bulmuş olacak ve hem de kıymetli eserlerin yabancılar tarafından alınıp götürülmesi önlenmiş olacaktır.

İSRAİLLİ SANATÇILAR İÇİN VERGİ KOLAYLIKLARI

İsrailli sanatçıların maddî yüklerini hafifletmek v çalışma imkânlarını çoğaltmak maksadıyla, esrail hükûmeti ressam ve heykeltraşçıların ödedikleri vergilerde ve vergi ödeme usullerinde değişiklik yapacaktır. Bu meyanda sanatçılar, malzeme ve atölyeleri oturdukları yerde olduğu taktirde de su, elektrik ve kira masraflarının bir kısmını indirebileceklerdir.

Bundan başka, vergi beyannameleri de bir kaç yılı birden kaplıyacaktır. Bu suretle sanatçıların, eserlerinin her yıl aynı nisbette satılmamalarından doğan malî güçlükleri önlenmiş olacaktır.

Sanat - Sanatçılar

ŞEHİR GALERİSİNDE JAPON ÇOCUKLARI

Meğer, bizim ressem Fikret Andoğlunu böylesine çoşturan, japon çocuklarının resimleri ile bezenmiş, Şehir galerisindeki sergi imiş... Koluma girmiş ve beni dosdoğru Masoko Kitazime'nin BALIIK TUTANLAR resminin karşısına götürmüştü.

Günlük yaşamanın ister istemez ağırlığı içinde, canı alabildiğine sıkılmış, küçük Masoko'nun resmi karşısına dikildim.

Gönlü yüce, heyecanları yüce, yaşamın murdarlığına bulanmamış, yaşamı salt mutluluk olarak sezebilen, küçük Kitazimenin resmini, sevgi, saygı ile seyrediyor ve bu yücelik, şu çocuk neşesi, mutluluğu karşısında selâma duruyoruz...

Pasaklı, çapaçul Fikrete sarılıyorum, kucaklıyorum onu.

— Tabiî ulan, tabiî... Ben biliyordum zati... Bak nasıl da neşeni buldun.. Hadi canım, boş ver can sıkıntısına. Şu velede bak sen. Nasıl da hayatı bize sevdiriyor, nasılda pırıl pırıl bir neş'e haline getirmiş. Öyle değil mi ha?

Bizim ressam Andoğlu, resmin özünü ya da balını emen arı gibi, mutluluk içinde idi. Ama o bunu paylaşabilecek adam ararmış Beyoğlun'da... Bula bula da beni buldu. Ben ise; alabildiğine kırgın ve usanç getirmiş durumdaydım.

Sergide, Masoko Kitazime'nin resmini, Fikret Andoğlunu; umutsuzluk ve aykırılıktan kurtuluşun biricik yolu olarak görüyorum.

Şimdi, daha iyi anlıyorum; bir deri, bir kemik, sıska Fikreti, bizim Fikreti. Onu hâlâ ayakta tutabilen mucizeyi çok iyi anlıyorum. Ne iyi insandı bizim Fikret ve ne güzeldi, bu çocuğun yaptığı resim. Çocuk işi idi bu ya, ne varki, deyme büyüğün, o çocuksu deyişlerle sürdüremiyeceği, derli toplu, düzenli bir resim idi. Elbette -kabul ediyorum- Masoko Kitazime'nin bir çok resimleri arasından bunu seçenler vardı. Belki de Masoko Kitazime, bir kez daha böylesine resim yaratamıyacaktı. Kim bile bilir ki, Kitazime'nin geleceğini? Acaba, Kitazime'nin en çok sevdiği resim şu BALIK TUTANLAR mı idi? Bu soruyu da sorabilirdiniz...

Ne olursa olsun, adamakıllı neşeli, pırıl pırıl bir ruya idi bu.

Kâğıdı çaprazlamasına ikiye ayırmıştı. Ayırmıştı ve değme bölüşlerden daha gizli, daha ustalıklı olarak sol yanı DENİZ, sağ yanı KARA olarak ayırmıştı. Ama gene de birlik idi her öğe. Balık tutanların ve diğer figürlerin, her kesin, her şey'in ilgisi denize dönüktü. Kara bile, nerde ise denize alınacak, denize bütün neşesi ile katılacaktı.

Resme sokuluyoruz; Allahım,

ÇELİŞİK YORUMLARA YANIT

(15. Sayfadan)

Evet bütün bunları söyledikten sonra şöyle bir sonuca daha varıyorum ister-istemez: Bugün bir Turgut UYAR alanı vardır. Bugünün bazı kişilik iyesi ozanlarının bu ETKİLEMNME OLAYI-nı geçirdikleri DÖNGÜSÜZ BİR TURGUT UYAR ALANI.

Bu durumu gereğince saptıyabilmek için çok değil 3 yıl geriye dönmek yeterlidir. Bir E. CANSEVER kişiliği, bir A. OKTAY şiiri (sözü edildiği için yalnız iki ozanı anıyorum) T. UYAR çizgisinden ne kadar uzakta, ayrı bir yörüngede gelişir, kendilerini var ederler. Örneğin: «PETROL ne kadar CANSEVER'se TRAGEDTALAR o kadar T. UYAR» şeklinde bir genellemeye gitmenin hiç te yanlış olduğu ileri sürülemez. Söylediklerimiz şöyle bir yargıyla bağlanabilir :

(a) Kişiliğini bulmuş ozanların, ortak bir anlatıma, sözcük topluluğuna dolayısıyla eş bir duyarlığa (bu duyarlık BENZER duyarlıktan ayrılmalıdır.) girmeleri, onların etkisi altında bulundukları ozanla ayni yüzeyde kesişen çizgilere iye olmaları, bir tükenişe yakın olduklarını kesinler.

(b) Bu durum, yeni bir atılım, kurtuluşa doğru bir sıyrılış gereksinmesiyle olaylanmışsa, en kısa zamanda kişilikle yeni bir öze ve söyleyişe varmak gerekir. Ben A. OKTAY ve E. CANSEVER'in ikinci yolu denemekte olduklarını sanıyorum. Özellikle A. OKTAY'ın kuruluktan sıyrılabilirse bir şeyler yapacağına inanıyorum.

İKİNCİ SORUN

«Şiirin bir tek etkili kişiliğin kendi döngüsüne kapaması olanaksızdır.»

Şiirin, bir tek etkili kişiliğin kendi döngüsüne kapatılması olayı «birinci sorun»un sonucu olarak görünüyorsa da, bazı yerlerde değindiğim gibi bu yanlış ve çelişik bir durumdur.
lerde değindiğim gibi bu yanlış ve çelşik bir durumdur.

T. UYAR ALANI dedim. Bu bir etkilenme alanıydı. Her etkilenme olayı gibi bu alan da geçicidir. Daha doğrusu şiirimizin şu günlerinde bir geçit durumundadır. Daha kişiliğini bulamamış ya da yeni bulmuş genç ozanların bu alandan geçişleri kendi çıkarlarınadır. Onların aşamalar içinde yeni gözbitimlerine ulaşmasını sağlar. Bu durumun, kişilik iyesi öteki ozanlar için yukarda açıkladığım iki şekilde sonuç ve amaç gereksinmesiyle açıklanması yapılabilir. Bütün bu devinimlerde bir geçiş, bir hareket vardır. Ozan kendi düşünüsünün uzantılarıyla değişim içinde olabilmek için davranan kıpırdayan kişidir. Öyleyse şiirin, bir tek kişiliğin döngüsüne kapanması olanaksızdır. Şiirin organik bir yapı göstermesi, onun bir tek kişilikle yetinebilme düşünüsünü de gülünç kılar zaten.

Bu yazıyı çeşitli örnekler vererek uzatmak olanaklı. Ama ben bunu daha sonraya bırakarak adı geçen sanatçıların yanıtlarını okumak dileğindeyim.

Sözümü yenidenliyeyim: Yeter ki şiir adına bazı gerçeklere dokunulsun; en önemlisi kişisel savunulardan kurtulunup erce doğrulara varılabilsin.

---

içinde kaç türlü hikâye var. Ama hepsini denizle, denizden gelen neşe ile belirgin ve güçlü, şüphesiz YAŞAMAK GÜZEL diyebileceğiniz, tem'e koşmuştu küçük Kitazime.

Çocuk resminde, sonuna dek zor giden, çok az bulunur dengelerden biri ile karşı karşıya idik Öz bakımından bunca dengeli, ama gene de çocuk deyişini, havasını yitirmemiş...

Bir saf yüreklilikle birlikte giden, eşsiz ve salt neşe, mutlululuk durumunda, YAŞAMAK GÜZEL diyebileceğiniz bu yapıtın, bence gerçek sanat yapıtından ayrılır yönü yoktu. Yoktu, evet yoktu ya... Ş'mdilerde M. Kitazime 12 yaşında bir çocuktur ve bizi böylesine çarpan şu yaratmanın sahibidir de... Ama Onun bu yetenekli, tutarlı gücünü yitirmeden, büyüyüp sürdürmesi için, ne verecektir yaşam?

Çocukluk ve resim yaparken içinde bulunduğu o gerçek saf yüreklilik... Her biri, şu dünya yüzünde hangi cinsten olursa olsun, insan soyunun yüce ve saygı değer biricik varlık olduğunu, bir parçacık boya ve bir kâğıt parçası ile kanıtlayan, bizlere duyuran, şu japon yavruları içinden, kaçı ilerki aşamalarında böylesine dünyaya açık olacak?

Hepsi yüreklerinden kopup gelenlerle boyamışlar ve bütün dünya çocukları gibi, içinde bulundukları, insan soyunun en mutlu çağından, haberler ulaştırıyorlar bizlere resimleri ile... Bizlere, büyüklere, hani duyarlıkları kabuk üstüne kabuk bağlamış, mutluluğunu tüm yitirmiş biz büyüklere.

Bu güzel resimler karşısında bütün tasalarımı, üzüntülerimi unutabiliyorum. Büyük bir mutluluk içinde Hiroko Ilon Koto'nun ve diğerlerinin resimleri karşısında; İşte gerçek japon elçileri diye düşünüyorum.

CELÂL TUTANT

Celâl Tutant, ne bir devrin sanatçısıdır, ne de bir devirdeki yaşamı yankılayandır. Piktüral denebilecek formu vardır, figüratif ressamdır, konusuz da değil resimleri ama, daha çok (resme özgüdür) diye belledîği bir görünüşü çizip boyuyor.

İki üç akademik eğilimli portresi dışında, bütün yaptıkları, birer görüntü (imaje) niteliğindedirler. Peyzajlarında daha da belirgen olan bu tutumunu, -kendince, güzel diye bellediği resim anlayışını- hemen her tuvalinde, gerçekleştirdiğini görürüz. Celâl Tutant'ın bu aşamasını nasıl belirtmeli?

Onun resimlerine, yeni buluşlar, diyemiyoruz. Saltık ve evrensel bir güzelliğe varma tasası da değil, o resimler. Değil ama, kendinden hiç bir şey eklemeyen ve bu yüzden akademik kalan, tekrarlamalar da, diyemeyiz C. Tutant'ın resimlerine. C. Tutant'a özgü, (bir şeyler) var bu resimlerde, görüyoruz. Özellikle tümü resimlerinde bulunan; kirlice sarımtrak bir rengi, egemen kılması üzerinde durulursa; C. Tutant'ı kendi aşaması içinde bulmanın olaganı vardır. Onun resimlerinde, her görüntüyü kuşatan, içten bir renk akrabalığı yaratan bağ var; İşte bu renk akrabalığının önemi, en üste çıkanı oluyor. Her eşya görüntüsünün, eşyadan gelme kendine özgü rengine, karıştırılarak katılan bu sarı kirli renktir ki, tuvallerinde bir iç bağı ve giderek, egemen rengi, tonu doğuruyor. Konu ne olursa ol-

sun, resim yaparken bu işlemin yapılması gereklidir. C. Tutant için. Bu işlemdir ki, Onun resimlerine kendine özgü çeşniyi vermeği sağlıyor. Kendine özgü bir sarı kirli renk ve tonu, tekrarlan bir deyiş durumuna koyan C. Tutant, sözlerimize başlarken belirttiğimiz gibi, ne bir devrin yaşamını, ne de anlayışını yankılamayan sanatçıdır. Konularında gerçekçi değildir ama, söz gelişi İhsan Cemal Karaburçak gibi fantazileri de yoktur. Resimlerdeki bileşimlerde ise, kolay denebilecek dengelere baş vuruyor. Biçimlemelerinde de çok görülmüşün içinde dolanmayı yeterli görüyor. Bu yüzden Ona eski deyişlere düşkün denebilir. Ne var ki, C. Tutant gene de dikkati çekici sanatçıdır. Çünkü, Onun bu güne değin süren çabası, yetenekli bir piktüral dil'e varma özlemidir. Bundan böyle, iyi tanıdığı bu olanakla, güçlü sorunlara abanabilir sanıyorum. Unutmayalım ki, Cézanne ya da Corot'nun yıllar sürmüş çabaları, anca altmış yaşlarına yaklaştıkları zaman en ilginç duruma gelmişlerdir.

Doktor İlhami Uskanın resimleri

Bir kaç yıldanberi, sergilerinden tanıya geldiğimiz Dr. İlhami Uskan'ın resimlerinde, yerinde ve boşuna harcanmamış bir duygu taşkınlığı vardır. Taşkınlık denilince, çokluk ölçüsüz, rasgele, savruk tutumlar söz konusu olduğu sanılır. İlhami Uskandaki böylesine değil Söz gelişi, Onun kendine özgü duyuşunu verebilmesi için aradığı bir renk, öyle hemencecik, rasgele, bulunmuş değildir. Duygusuna yaraşanı, bulur seçer.

Onun çabasına saygı duyuyorum. Çünkü, İ. Uskanın da resme sevgisi ve saygısı büyük. Bu yönü ile O, bir çok diplomalı ressamdan. daha tasalı ve sonuç olarak, daha ilginç bir sanatçıdır.

Son sergisini ikiye bölünmüş olarak gördüm:

1 —Girişteki küçük odaya, kendi duygulu kişiliğini sürdüren, yeni ve ileri işlerini koymuştu.

2 — Büyük odada ise, geometrik soyutlamalarını toplamıştı.

Hemen belirteyim ki; geometrik soyutlama olarak yaptıklarında da, O kendine özgü konuların içinde izlediğini, gücünce vermeğe çalışıyordu. Çalışıyordu ya, ne yazık ki geometrik soyutlamanın kendisi, yapı sanatı (mimarî) gibidir. Söz gelimi, yapı sanatı ile, bir ağaç ya da deniz yöresinde gelişen, ondan koparılamaz olarak yaşayageldiğimizi, ele alıp işleyemeyiz. Tıpkı bunun gibi, geometrik eğilimli soyutlamalar da, giderek izlenimlere dayanan duygululuğu, yapısında taşımaz olurlar. Her ne kadar, resmin yüzünde (çehresinde), yaşanmış ya da izlenmişle ilişkin bir görüntünün izleri kalırsa da, geometrik düzenlemenin zorunlu olarak getirdiği dönüşümler, onlardaki duygu titreşimlerini, eni konu zedeler. Giderek, bundan böyle resimde aranacak ve gerçekleştirilecek olanı; saltık bir güzellik düşününü egemen kılmaktır yapıtta.

Nitekim, Dr. İ. Uskan'ın geometrik soyutlamaları. Kendisinin manevî varlığına değinen, o canlı yaşamla ilişkin, duygulu deyişini; sapa, uzak —doğrusu— sesi pek de duyulmayan yerlere götürüyorlar.

RENÉ CHAR'DAN ÜÇ ŞİİR

I.
bağlılık

Kentn sokaklarında aşkım dolaşıyor. Ne önemi var bu bölünmüş zamanda nereye gitiğinin. Dileyen konuşabilir onunla, artık benim aşkım değil. Ansımıyor : kimdi bir zamanlar asıl seven kendini.

Bakışlarının dileklerinde bir benzerini arıyor. Bir uçtan bir uca dolaştığı uzay benim bağlılığımdır ona olan. Umudu çiziyor, yeğni yol veriyor ona.

Güçlü olmasına güçlü bundan bir pay çıkarmadan kendine.

Mutlu bir yıkıntı gibi yaşıyorum onun derinliğinde. Habersizliğinde, yalnızlığım zenginliği onun. İlerleyişinin yazılı olduğu büyük enlemde özgürlüğüm deşiyor onu.

Kentin sokaklarında aşkım dolaşıyor. Ne önemi var bu bölünmüş zamanda nereye gittiğinin. Dileyen konuşabilir onunla, artık benim aşkım değil. Ansımıyor: kimdi bir zamanlar asıl seven kendini; şimdi de düşmesin diye uzaktan yolunu ışıtan.

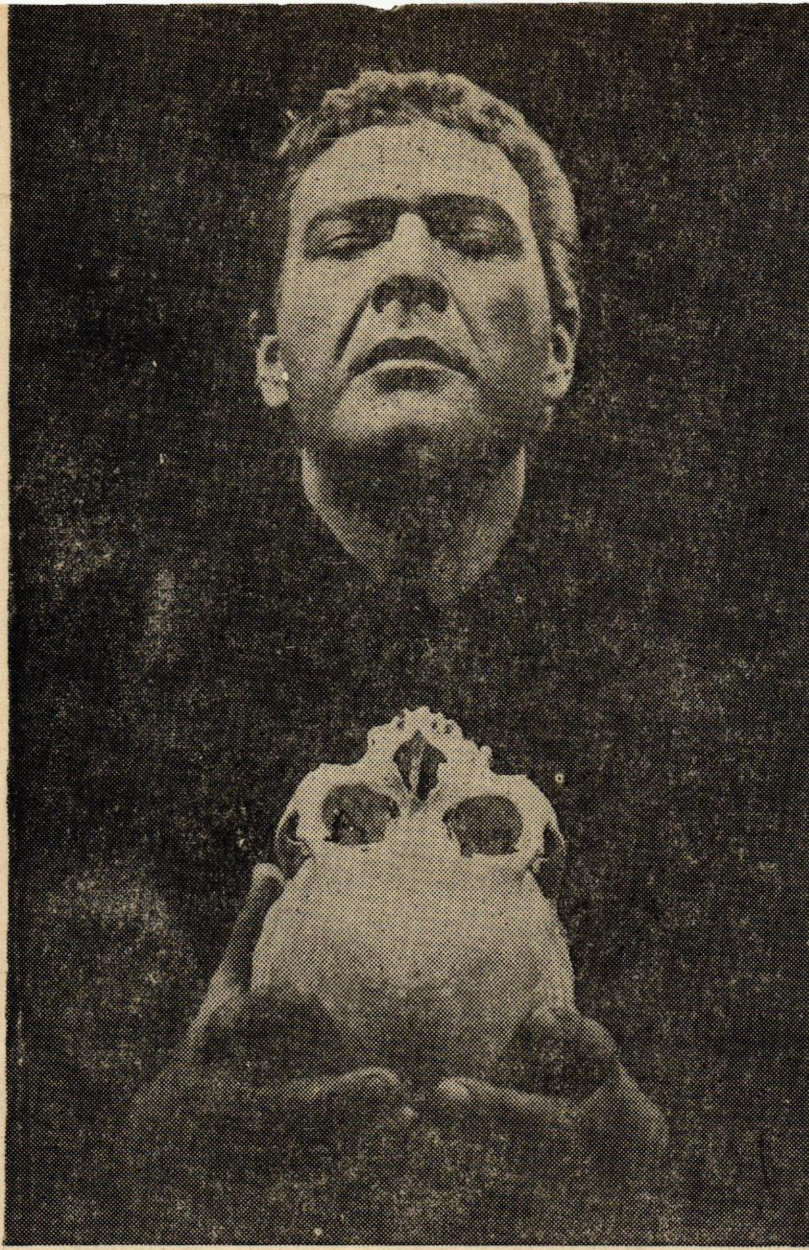
II.
tutuğun kalemi

Bir aşk ki ağzı sisler demeti
Fışkıran ve yiten.
Bir avcı ardına düşecek, bir gözcü görecek
Her ikisi de birbirinden tiksinecek, sonra birbirini ilençleyecek her üçü
Dona çekiyor ortalık, yaprak ağacın ortasından geçiyor.

III.
de

De ateşin demekten sakındığını
Havanın güneşi, herkes adına söylemeyi
Göze alan ve ölen ışık.

Çeviren : Ferit EDGÜ

Ankara Sanat Sevenler Klübünde Dördüncü sergisini açan Ozan Sağdıç memleketimizde fotoğrafçılık sanatı ile uğraşan üç-beş kişiden biri. 1934 yılında Burhaniyenin Pelit köyünde doğan Ozan, lise son sınıfta amatör fotoğrafçı olarak başlamış bu işe. Sonra kendi gayreti ile işinin sahibi olmaya bakmış. 1956 yılında Hayat dergisine giren sanatçı, o yıldan beri aynı yerde çalışıyor.

Ozan Sağdıç, ilk sergisini Balıkesir Şenliklerinde açtı. 1959. İkinci sergi 1961 de Ankara da, Türk - Amerikan derneğinde. Üçüncü sergi 1962. İstanbul Şehir Galerisi. Bu ilk üç sergideki resimlerin konusu çeşitliydi. Daha çok fotoğrafçılık sanatı üzerinde neler yapılabilir diye bir araştırma niteliğindeydi. Ankara Sanat Sevenler Kulübünde açılan bu dördüncü sergisiyle artık konulu çalışmalara geçiyor ve ilk çalışmasını hazır mevsim açılmışken tiyatro resimleriyle sergilediğini söylüyor. Bunda tiyatroyu çok sevmesinin de rolü var tabii.

Yukarıdaki fotoğraf, sergide beğenilen resimlerden biri: Cüneyt Gökçer «Hamlet» de.

dı. İ. Uskanda, bir çeşit doğuştan bilgi, ya da sezgi diyebileceğimiz güç ile, geometrik soyutlamalarında da başarılı olduğunu, kişisel bir yorumla onları gerçekleştirdiğini söyleyeceğim. Gel gör ki, Onun yaşamla, izlenimle gelişen duygululuğunu yitirmesine de; gönlüm karşı koyuyor ve usum yadırgıyor. du doğrusu.

Bundan böyle, Cubisme'den Surréalismée'deki, her geçmiş gitmiş, ölü akım, elbette ki, İ. Uskan'ın pek âlâ başarabileceklerıdir. Ama neye yarar?

İşte şu saydığım nedenlerle, sanatçının, girişte —küçük odada— bulunan çoğu yapıtlarını, kendi köküne bağlı bu işlerini, daha değerli buluyorum. Üstelik İ. Uskan ancak bu yapıtlarında, ileri aşama içinde ve yetenekli, tutarlı kişidir. Bir duygululuğu örselemeden, formla deyişe vardırma, bunlardı. Eşzamanlılıkla, işte o gerçeğin içinde gelişen —geometrik tasarı olmayan— soyutlamalardır. Şu yapıtlarına, tam duygusal dengeler diye. biliyorum kuşkusuzca.

İ. Uskan'ın yapıtları, geometrik birer soyutlama oldukları zaman artık duygusal dengeler olmalarının, giderek, yaşamla ilişkin yönleri bulunmanın, olanağı kalmaz. Bu kez sanatçı, elbette ki saltık olan güzelliğe tablosunu koşacak, onunla yapıtını değerlendirecektir.

İnanıyorum ki, sanatında gerekli gördüğü her aşamaya, neler lüzumlu ise, onları bulup çıkaracak olan İ Uskan, O geometrik tasa içinde, Nuh kadar eski, altın orantılara değgin gider. Gider ama, bizler de yaşam dolu bir sanatçıdan oluruz... Bizde, altın orantılarla iş görmeseler de, gene formalist olan sanatçı mı ararsın:

— Çoğu yapmacıklı olarak —patolojik sınırda, kimi folklorik olarak, kimi de modern akademızma içinde, başlarında daima da bir kalfa bulunarak, yüzlerce, binlerce ürün vermektedir bu formalist sanatçılarımız.

Küçük odadaki, mavi yeşil resmini de sevdim. Eğer, o resimde yelkenlilerden gelme, koyu mavi biçim, o kadarına ayrık (İSOJER) olmasaydı; (akşamın alaca kırmızısı içinde, deniz ve yelkenli) resimleri kadar sevecektim. Bence, İ. Uskan'ın, kendi köküne bağlı olarak, ileri bir aşamayı gerçekleştiren resimleri, işte bu soy olanlardı: Göze hoş görünme'den ve plâstik geometrik tasa'dan kurtulmuş, ne yapmacık ne de eski bir dil... Gücünce de içten gelmedik ile oluşan, eşzamanlılık taşıyan, yeni soyutlamalar. Nedir bu resimler?

Yaşam, yâni duraksız oluş içinden gelen, ruh sarsıcı, heyecanlı vurguları olan bir eğilim. Elbette ki, yaşamla sıkı bağları olarak, onları yitirmeden geliştiğinde, değeri artan olacaktır. *Nuri İYEM*

YERME SANATI

(6. Sayfadan)

Romanda orta okul çocuklarının heyecanını yansıtan sözler olduğunu da söylüyor Bay Konur, bu sözlerin orta okul çocuklarının diline 1919 yılının havasından dolanıp bugüne değin geldiğini unutuyor, ya da bir orta okul çocuğu değin Kurtuluş Savaşımızın heyecanını duyamıyor yüreğinde. Yaşını başını bilmem ama, Kurtuluş Savaşı dendi mi, ben, Konur gibi büyük lâflar aramam. Romanımı, 1919 çağının havası içinde yazdım. Ne Stendhal'lik ne Tolstoy'luk savındayım. Memleketimi anlatıyorum, geçmişiyle, haliyle.. Haliyle dedim, benim bugünü konu edinen romanlarımı, hikâyelerimi de bir ara söz konusu eden Bay Konur, bunlardaki dil yanlışlarına değiniyor —var diyor sadece— ama şu da bir gerçek ki, bizden önceki kuşaktan da bizim kuşaktan da batı dillerine, bütün dil yanlışlarımıza rağmen eserlerimiz çevriliyor. Herhalde yabancılar Konur kadar dil bilseler, eserlerimizi çevirmezlerdi, bunlarda dil yanlışı var (!) derlerdi. Ne yapalım yanlış manlış yürütüyoruz bu işleri. Bay Konur, bilmem neden bana öfkelenmiş. Not yazayım demiş, kötülevici bir yazı yazmış dayanaksız. Ben de bu yazı uyarınca Bay Konur'a kızsam da bir şair'in dediği, bize de çevrilen sözleri gibi söz etsem:

«Bay Konur adında biri,
Tattara titt'ri...»

Ne anlam çıkar böylesine alaydan, küçümsemeden? Bay Konur'un not'u, önyargı ile yazılmış besbelli.

Gölbaşı Ortaokulu öğretmenlerinden Ayhan Dürrüoğlu'nun resim sergisi Halkevleri Genel Merkezi salonlarında 16 ekim'de açılmış 31 ekim'de kapanmıştır.

Ayhan Dürrüoğlu'nun kendi portesi bulunduğu Floransa Sergisinden çalınmıştır.

Fahire Mektup

Fahir, üç ay önce yayınlanmış bir yazıma geri zekâlı tiplerde olduğu gibi ancak yenice tepki göstermek ve ipe sapa gelmez şeyler yazmakla beni zor duruma düşürmeyi tasarlarken kendi küçüklüğünü gösteriyor, zavallı bir duruma düşüyorsun. Bu kadar kızıp küfürler savurmakla da söylediğim şeylerin doğruluğunu tanıtlıyorsun. Seni böylesine kızdıran, gerçekleri söylemiş olmamdır. Öyle olmasaydı bana soğukkanlılıkla cevap verir, «yanılıyorsun, öyle değil, böyledir» derdin. Böylesine bir yazıyla beni doğruladığına memnun oldum.

Şimdi gelelim asıl meseleye: Sen bir günlük gazeteye sanat haberleri yazdığına göre görevin görüp işittiklerini doğru yansıtmaktır, değil mi? Bir Alman eleştirici geliyor, Ankaralı bir kaç sanatçının resimlerini görmek istiyor; görüyor ve bir şeyler söylüyor. Sen de oradasın, hem bir kaç aydan beri yaptığın resimleri göstermek istiyorsun; hem de gazetene haber yetiştirmek dileğindesin. Okuyucu orada neler konuşuldu bilmiyor ve sen ertesi günü gazetene koşup Haftmann şu üç sanatçı ile birlikte beni beğendi, diyorsun. Sonra bir aylık dergide ben yazıyorum; benim yazdıklarım senin dediklerine aykırı düşünce bir yazı daha yazıp beni yalanlamaya kalkıyorsun... Ama aldığın cevap seni üç ay dilsize çeviriyor. Şimdi cevap yazman aslında zekânın üç ay sonra harekete geçmesinden ileri gelmiyor (!)... Ona bakarsan hiç cevap vermiyecektin, cevap vermeyi göze alamadığın başka bir yazım başka bir dergide çıkmasaydı ona cevap yazamadığın için hırsından kudurup eski yazıya döndün ve bir küfürnâme yazdın. Fakat bu kez de baltayı taşa vurdun, gazetene sanat haberleri vermek görevini, itiraf ettiğin gibi, yerine getirmediğini belirttin. Yâni bu işi eksik yaptın, sorumlusun.

Haftmann'ın özellikle üzerinde durduğu bir sanatçıdan iki kelimeyle sözedip, diğer ikisini de hiç yazmamayı «Suçum buymuş» diye küçümsüyorsun. Daha ne olsun? «Atlamış, ihmâl etmiş, unutmuş»u var mı bunun? Yaptığın, kendine önem verdirtmek için basit bir taktikten başka bir şey değil. Başkalarını sil, kendini öne sür. Her üçü de, dediğin gibi, sevdiğin, saydığın sanatçılarsa unutmaman, atlama-

Ankara'da ikinci bir özel Tiyatro kuruldu. Ankara Tiyatrosu. 6 Aralık'ta Perdesini Asaf Çiyiltepe'nin yönettiği Samuel Beckett'in Godot'yu Beklerken oyunu ile açtı. Büyük bir ilgiyle karşılanan bu Tiyatro ve A.S.T. oynadığı bu oyun her matine ve suarede seyirciler tarafından sürekli olarak alkışlanmaktadır. Ankara Sanat Topluluğu 2. oyun olarak «Gizli Ordu»ya 26 Aralıkta başlamıştır. Yukarıda Godot'yu Beklerken'den bir sahne görülmektedir.

man gerekmez mi? Bana da, gerçeği yansıtmak için araştırma, soruşturma yapıp yapmadığım hakkında soru açıyorsun. Bunu sorman da şaşkınlığının derecesini gösteriyor. O, senin de değer verip yazında sözünü etmediğin sanatçıları anlattığıma göre demek ki yapmışım. Anlıyamadın mı bunu?

Yazın öylesine perişan ki, neresinden tutsam dökülüyor. Şu cümleye bak: «Almanca bilmediğim için konuşulanları tam not edememiştim.» Yâni Almanca bilmediğin halde konuşulanları az buçuk olsun not edebiliyordun demek! E, pes doğrusu. Yazının yukarısında da Sevgi Nutku'nun tercümanlık ettiğini yazıyorsun. Konuşulanlar Türkçeye çevrildi; ama sen Almanca bilmediğin için tam not edemedin! Ne biçim mantık bu anlıyamadım. Almanca konuşulan bir yerde sen Almanca bilmiyorsan not edememek şöyle dursun elbette hiç bir şey anlamazsın. Türkçeye çevrildi de not edemediysen buna göstereceğin özür Almanca bilmeyişin olamaz.

Son cümlen de çok dikkati çekici! Yarası olan gocunur derler, biliyorsun ne kadar temelsiz ve bir alay açıkları olan bir adam olduğunu da okuyucuları, «Sahsiyat yapacak aman dikkat!» diye, aklınca uyarıyor, işi sağlama bağlıyorsun! Okuyucuların yazacağım yazıyı okumalarını da istemiyorsun. Korkmakta haklısın; ama a pasam! Seninle sanattan söz edilmez ki!

Şu, resimde demir kullanma meselesine gelince: Dost'un Temmuz sayısında da yazdım, yine söyleyim Haftmann resim tarihini iyi izlemiştir.

1913 ten bu yana Kübistler, Dadaistler, Konstrüktivistler ve Soyut Sanatçılar resimde öyle çeşitli malzeme kullanmışlardır ki onları görsen aklın durur. Kumaş, sandalye, odun, fotoğraf makinası, demir, bakır v.b. Neler, neler. Anlıyacağın her şeyi sokmuşlar resme; bir sen kalmışsın resme sokamadıkları.

Sen şimdi tutup o, yandan çarklı geminde demir kullandın diye Alman eleştiricinin yeni bir görüş getirdiğinden sözettiğinde diretip durursan daha da gülünç olursun.

«İşin içine —hiç üstüne vazife değilken— başkalarını da sokuşturmağa, konuyu darma dağınık etmeye..» çalıştığımı yazmakla tuhaflık ediyorsun. Konu, bir toplu resim göstermesi ise, görevim, eleştiricinin başkaları için söylediklerini yazmaktır. Senin yaptığın gibi kendim için söylenenleri değil. Tabiî ki başkalarını anlatacağım. Ne demek başkalarını sokuşturmak? Konuyu dağıtmak değil toplamak bu. Başkalarından sözetmek işine gelmiyor mu?

Bir de kalkmış başkalarını güçlendirmekten, desteklemekten dem vuruyorsun. Sen muhtacı himmet bir dedesin... Önce kendini güçlendir, kabûl ettir de sonra başkalarına hayrın dokunsun. Bu iş öyle ressamcılık oynamakla, gazetelerin dedikodu sütunlarında «Ressam Fahir evinde balık partisi verdi.» dedirtmekle olmaz. O cennetlik kafana bir şeyler doldurmaya bak. Midene değil. İş kafaya bir şeyler doldurmakla da çözümlenmiyor; çünkü doldurup da yapamamış olanlar çok. Yüreciğinde bir şeyler var mı; bir şeyler duyuyor musun ondan haber ver. Yüreğinde bir şeyler varsa, resim yapmayı derinlerinde duyuyorsan beri gel.

Bu iş tual üzerine yapılır, önce tual hazırlamayı öğren. Benim o işi iyi yaptığımı itiraf ediyorsun, gel de onu öğreteyim sana ilk bilgi olarak. Sonra bakarız, kabiliyet gösterirsen resim yapmasını da öğretirim yavaş yavaş. Bak, bu iş öyle yaşla falan ilgili değil, daha pek geç kalmış sayılmazsın. Biraz çilesini çekersin, burnun neft kokusuna alışır; kokusu alkolden ağırdır; ama alışırsın. Elli yaşında resme başlamak ayıp değil, ne olacak, öğrenirsin. Acele edecek ne var? Elli

yıl bekledin nasıl olsa, bir kaç yıl daha sabredemez misin? Arkandan atlı kovalamıyor ya!

Sanırım akılıca bir teklif bu. İyi düşün. Tualden başlıyalım işe. İyi tuale yapılan resmin satışı da başka olur. Hem resim yapmasını öğrenirsen sonra eleştiri de yazabilirsin. Ona da heveslisin çünkü. Resim yapmasını öğrenince iyi resimle kötü resmi ayırtetme yetisine de sahip olursun ve her sergi için övgü yazmazsın. Kötü sergi gördün mü şöyle göğsünü gere gere kötü diyebilirsin. Korkun olmaz. Kimse de senin için «Fahir bu işten anlamıyor.» diyemez. Görüyor musun ne kadar faydaları var bu işin?? yazacağın eleştirilerde kendi fikirlerin de olur; tabiî kafan işlerse. Hem o zaman şimdi yaptığın gibi sergi açan ressamların eline soru kâğıtları tutuşturup, onlardan aladurmaya bak. Midene değil. İş kocağın cevapları yayınlamaktan kurtulursun. Sonra o cevapları almak için kaç defa gidiyorsun sergiye, o da yorgunluk. Ne diye öyle gide gele yorulacaksın? Üstelik yazacağın yazı da ressamların verdikleri cevaplardan ibaret kalmayıp tamamı senin kaleminden çıkma olur.

Düşün bir kere kimseden korkmadan, çıkarını düşünmeden iyi sergilere övgü, kötülerine yergi yazacaksın. Bir takım kötü niyet ve davranışları ortaya dökeceksin. Kötülüklere saldıracaksın. Kötü niyetliler karşına dikilecekler, (kötü niyetli oldukları için) topluma dönüp «Bu adam peygamber edalı bir Don Kişottur, kötülük diye saldırdığı şeyler kötülük değildir, bizim temiz (!) vicdanlarımızın tasvip ettiği yüksek gerçeklerdir.» diyeceklerdir. Sen, içinden onlara «Ah! namussuzlar, işte, tam beklediğim gibi davranıyorlar.» diyecek ve gülümseyeceksin... Bu da seni yüceltecek. Düşün bir kere Fahir! Yüceleceksin. yücelmek senin çok arzu ettiğin bir şey; bunun eksikliğinin acısını çekiyorsun. Senin için önemli olan bu: Yücelmek. Yoksa bir kaç kişiye resim satmak değil. Parayı nasıl olsa kazanırsın. Allah gövde vermiş sana, güreş bile tutabilirsin. Senin bir çırpıda boyanmış tuallerden alınacak paraya ihtiyacın yok. Yücelmeye ihtiyacın var. Zararın neresinden dönülse kârdır. Gel, dinle beni!

Cemil EREN

HALKEVİ HABERLERİ

Bakırköy Halkevi'nin açtığı şiir yarışması sonuçlanmıştır. 21 Aralık günü Bakırköy Kız Enstitüsü konferans salonunda düzenlenen bir Sanat Günü'nde de derece alan şairler şiirlerini okumuşlardır. Yarışmanın seçici kurulu şu sanatçılardan seçilmişti: Melih Cevdet Anday, Asım Bezirci, Hüsamettin Bozok, Edip Cansever, Mehmet Fuat, Vedat Günyol, Behçet Necatigil, Oktay Rıfat, Cahit Tanyol. Derece alan şairler ise, Yarışma derecelerine göre: Günel Altıntaş, Oben Güney, İsmet Özel, Egemen Berköz, Gülsen Tuncer, İbrahim Ergin, Yüksel Pazarkaya, Ünal Semercioğlu, Yalçın Arslan, Sevgi Asal, Selçuk Yönel, Ertuğrul Şener, Gülay Yurdal'dır.

Sanat Günü'nü Bülent Dalyancı sunmuştur.

ŞİİR GÜNÜ

Beşiktaş Halkevi, Güzel Sanatlar Akademisi Konferans Salon'unda 18 Aralık 1963 Çarşamba günü bir şiir günü düzenlemiştir. Türkân Menteşe tarafından sunulan gün'e çağrılan şairler: Üstün Akmen, Günel Altıntaş, Egemen Berköz, Attilâ Büyüktuncay, Bülent Dalyancı, Melisa Erdönmez, Yavuz Ergün, Tülin Güçlü, Üstün İzat, Ayhan Kırdar, Türkân Menteşe, Mehrizat Poyraz, Sennur Sezen, Gülsen Tuncer, Gülây Yurdal'dır.

RESİM SERGİSİ

7.12.1963 Cumartesi günü, saat 17.30 da İstanbul Türk - Alman Kültür Merkezinde Nuri İyem bir sergi açmıştır.

Ankara Alman Kütüphanesinde de Sarkis'in sergisi, 13 Aralık 1963 de açılmıştır. Sergi 22 Aralık'a kadar sürmüştür.

Dünden-Bugünden

yarı aydınlıklar ki sahipsiz

Yarı aydınlıklar ki sahipsiz
Ve mavi serçeler sabahtan erken.
Çocuğum şarkı söyle sokaklarda
Sesin güzelliğini kaybetmeden.

Kapılar açılır ardına kadar
Kuşlar uçar hatıralar içinden.
Çocuğum bol bol masal dinle
Henüz inanırken.

En uzak gemileri korsanların
Seyretmek yıldızların silinmesini.
Çocuğum sor neden akşam oluyor
Ayıplamaz kimse seni.

Bazı sahillerin serinliği
Ve unutulmayan ilk demet.
Çocuğum sana yalvarıyorum
Ellerin çirkinleşmeden dua et.

ağır hasta

Üfleme bana anneciğim korkuyorum,
Dua edip edip geceleri.
Hastayım ama ne kadar güzel
Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri.

Niçin böyle örtmüşler üstümü
Çok muntazam, ki bana hüzün verir.
Ağarırken uzak rüzgârlar içinde
Oyuncaklar gibi şehir.

Gözlerim örtük fakat yüzümle görüyorum
Ağlıyorsun, nur gibi.
Beraber duyuyoruz yavaş ve tenha
Duvardaki resimlerle, nasibi.

Anneciğim büyüyorum ben şimdi,
Büyüyor göllerde kamış.
Fakat değnekten atım nerde
Kardeşim su versin ona, susamış.

tanrıma

Gökler bugün de uzaklarda,
Yıldızların gittiğini arzederim.
İnsanlar başladı çalışmıya,
Güneşin doğduğunu arzederim.

Sular yine nur kesildi
Yapraklardan geçti aydınlıklar.
Çiçekler açıldı dünkü gibi
Isındı hiç eksilmeyen rüzgâr.

Gecenin lânetinden bir daha kurtulduk
Çöktü eski aşinalık evlere.
Deniz yeniden mavilendi
Ve bazı gemiler çıktı sefere.

Doldu bir selâm gibi perdelerden,
Sonrasızlığın bilinmez vakti.
Koyuldu başaklar sararmaya
Askerler talime gitti.

Gökler bu gün de uzaklarda
Kuşların uçtuğunu arzederim.
En büyük sessizlikler arkasından,
Kalbimin vurduğunu arzederim.

geceye karşı müdafaa

9.

Ve sahilin çarpık ağaçları altından
Garip yarasalar geldi.
Bir adamı uyurken öldürmeyiniz,
Gözlerinin rengi ne güzeldi.

Ve meçhul bitmez tükenmez rüyasında
Vakit geçirebilir.
Bir adamı uyurken öldürmeyiniz,
Ki en büyük emanettir.

Ve kaybeder kendini gündüzün
Selâmlar içinde herkes.
Bir adamı uyurken öldürmeyiniz,
Hayata veda edemez.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA